¶ A quo tpe hiſtorie fecit initiū
⁊ quomodo Conſtātino ſignū ſit
crucis oſtenſum ⁊ qui imꝑatores
⁊ ceſares ꝑ ide3 tps fuere. v.
¶ Quō Conſtātinus xpiſtianū
dogm̄ cognouerit ⁊ de miraculis cru
cis ⁊ morte Maxentij vi.
¶ De derogatione pagāoꝝ cōtra
Conſtātinum vij
¶ Quō Licini⁹ fugat⁹ ⁊ xpianos
fueit pſecut⁹ ⁊ nouiſſiē vict⁹ viij
¶ De legib⁹ q̄s Conſtātin⁹ ꝓ xpi
anis ꝓtulit ⁊ de mutacōne rituum
paganoꝝ xpianoꝝq3 ꝓfectu. ⁊ de
victoriis eius ⁊ de vēratione ſancte
religionis. ix.
¶ De diuerſ cōfeſſorib⁹ eoꝝq3 cō
uerſatione .x.
¶ De diuerſis monachis ⁊ eoꝝ i
ſtitutione. xi.
¶ Quomodo contra ecclīam arri⁹
ſit exortus. xij.
¶ Epiſtola Allexādri pontificis
allexādrini ad vniūſas ecclīas ad
uerſus arrium. xiij.
¶ Eiuſdē ad Allēm cōſtantio. xiiij
¶ Epl'a arrij ad Euſebiū. xv.
¶ Epl'a euſebij ad paulinū epm̄
Tyri. xvi.
¶ De pn̄ia euſebij nicomed. xvij
¶ De meliciamis ⁊ quō ſint ab ec
cleſia ſegregati. q2 nolente allexā
dro arriū ſuſcipe per diuerſa loca
arriani cōſilia celebrabant. xviij
¶ Epl'a cōſtantini ꝑncipis ad Al
lexādꝝ pontificē allexādrinū ⁊ ar
rium. p quā hortat⁹ ē. vt reuertē
tur ad pacem. xix.
¶ Quia tam ꝓ arriana q̄ſtione q̄
ꝓ paſce diffiniendā feſtiuitate. ni
cea fecit cōſtātin⁹ celebrari cōciliū.

¶ Eccleſiaſtice triptite hiſtorie cūc
tis xpianis valde neccāriē: in q̄ nar
rantur geſta ⁊ dcā deuotoꝝ viroꝝ
qui floruerūt in ꝑmitiua ecclīa ⁊ hꝫ
cōtrarioꝝ vſq3 ad tpa Theodoſij in
noris liber prim⁹ incipit feliciter.

¶ Caplm̄ primū.

Aiūt antiq̄s
ꝑncipibus
diligētie ſtu
diū fuiſſe.
vt eis ama
tores quidē
ornamētoꝝ
purpuram
atq3 coronā ⁊ hꝫs ſimilia ꝑparēt
librorꝫ vero hn̄tes intencōnem cir
ca qualdā fabulas occupati cōſcri
ptōres agerent/q audiētiū corda
mulcerent. Porro bella ſectātes vt
ſagittam oportune dirigerent. be
ſtiam ꝓſternerent. lanceam bene
iacularentur. aut equū decenter a
ſcenderent. Preſtabātur eīn ſingu
li regalibus eoꝝ ſtudentes rebus
illis que forent gratiſſima dominā
ti. Ali⁹ itaq3 lapides ꝑciosos diffi
cilime comptos offerebat. alī tin
cturam purpure clariorē. plurimi
poemata aut diuerſas cōſcriptio
nes inſinuabāt. alius bona ſingu
la artē optimū armoꝝ pandebat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vſum Maxima vero ⁊ imperial' pu
tabat huiꝰ ꝑplaris v̄tutis ps illa·
ad quā tunc amātis intētio dedia
bat· de pietate āt que ē verꝰ impij
ornatus· nulli ſtudioſe quodāmo=
do ſermo fuit· Sed tu potentiſſime
theodoſi· vt cōplexiue dicā cunctā
ſuperaſti deo iuuāte v̄tute· Purpu
ra quidē ⁊ corona q̄ videris ꝓpter
inſpicientes: quia eſt maieſtatis ſi
gnū circumdari· pietatē tibi ⁊ de
mētiam intrinſecus ſemp enutrit
Vnde ↄſcriptores ⁊ pfecti ac reliq̄
ſubiectoꝝ circa te tuoſq; laborant
actus· Decertator āt poſitus index
q; librorꝝ· non camerato eloq̄o ca
peris· ā qualibet figurā fucatū pate
ris veritatis· ſꝫ pfecte metiris vtrū
q; ſermonē ꝓprium aptans cauſe
figuram q; dictionis ⁊ ptes ⁊ ordi
nē ⁊ ↄgruētiam ⁊ eloquiū· ⁊ ↄpoſi
tiones ⁊ collōes ⁊ ſenſū ⁊ hiſtori
am pfunde diſcutiēs· Compenſas
āt recitantibꝰ ⁊ tuo iudicio ⁊ fauo
ribꝰ oportunis· nec nō aureis ima
ginibꝰ ⁊ poſitiōe ſimulacrorꝝ ⁊ doīs
⁊ honoribꝰ vniuerſis· Qualeꝫ vero
te ēca recitantes p̄bes: tales dudū
fuerūt iudices circa dulciloquum
homerꝝ· ā aleuas circa ſimonidem
aut dyoniſiꝰ ſicilie tirānus circa
platonē ſocratis diſcipulum· aut
philippꝰ macedo circa theopōpuꝫ
hiſtoriographū· aut ſeuerꝰ ceſar
circa appianū: qui metris piſciuꝫ
gnā ⁊ captiones naturaſq; narra
uit· Crete ſiq̄dē ꝫ mille nūmſmata
carmine ↄpēſantes homerico· ⁊ tā
q̄ de excellētiſſima largitate glori=
antes· in publica ſtatua munera
ↄſcripſerūt· Aleuas āt ⁊ dyoniſiꝰ
⁊ philippꝰ nequaq̄ aīo priores fu
ere cretenſibꝰ· de ſupba ſe ē publi
ca pſiaq; iactātibꝰ: qui velociter
illoꝝ ſtatuā imitari potuerāt: niſi
opere fuiſſent minores in munere
Seuerꝰ āt ꝓ metrico poemate pū
ſum vno aureo donās appianum
tantuꝫ p̄buit de largitate miā culū
vt aurea carmina appiani hacteꝰ
apud plurimos noīentur· Hec do
na fuerūt olim amātiū lrās ⁊ do
ctrinam· Tu vero potētiſſime pn̄ci
pū nulli prioꝝ excellētia minor in
ueniris· largitatibꝰ tuis circa dā
ones exhibitis· Sed michi vide
ris non incōgrue talia facere· Naꝫ
ei cum omnes virtutibus euiceris
ſtudioſe ad crementum ſemper
que tua ſunt euehis: quam hiſto
riā reꝝ olim geſtaꝝ apud roānos
⁊ grecos integrrime cognuiſti Aiūt
etenī te p diē quidē exercere armis
⁊ corpore ſubiectorūq; negocia di
ſceptare· iudicarē ſil' ⁊ agere· mō ſe
orſum· mō cōiter q̄ ſūt agenda cō
ſiderare· noctibuſq; libs incūbere
Ferūt āt tibi ad eoꝝ ſciām miſtra
re cādelabꝝ arte mechanica factū
⁊ ſponte fundēs oleū in lucernā vt
nullꝰ circa regalia ↄſtitutꝰ in labo
ribꝰ tuis cogat affligi ⁊ natuē vim
faciat ſōpno repugnās· Sic quidē
clemēs ⁊ māſuetus circa primos·
⁊ circa omnes extitis celeſtē regeꝫ
tuū imitando patronū· cui gratuꝫ
eſt ſup iuſtos ⁊ iniuſtos pluere ⁊
ſolem facere oriri ⁊ alia ſil' inuidia

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

recedente largiri. Per multã vero doctrinã audio te eciã lapidũ ſciē naturas. ꝑtateſq radicum. efficaſq curatũ. nō min⁹ Salomone dauid filio. magis autē pollere v̄tutib⁹. Ille ſiquidē fact⁹ libidinis ſeru⁹ pietatem nō cuſtodiuit ad finem. q̄ illi eã fuerat bonorꝫ ⁊ ſapiētie. tu vero o potētiſſime negligēter abiciēs racōem. videris nō ſolũ hoībus iuſte: ſꝫ eciã corporis ⁊ aīe paſſionib⁹ imperare. Si ãt oportet ⁊ hoc dici audio te eciã toti⁹ cibi ⁊ poculi deſideria ſuperare. ⁊ neq poma dulcia. ⁊ neq aliud quicq̄ appetere: niſi q̄ntũ ad tactū ducit ⁊ ſolūmodo ſapori cōgruerit. ꝑmo tū benedicere oīm creatorē. Sitim vero eſtū ⁊ frigus ferre cōſuetus. quotidianis exercitacōnib⁹ iã ipſam cōtinētie putaris hēre naturã. Dudum ſiqdem in ponto ciuitatē heracleã ab hercule noiatam vidē feſtinãs ⁊ laborantē longo tpe ſb leuarē in eſtatis ardore ꝑ bithiniã faciebas iter. Sole vero circa diē mediū vehemēter vrente videns te quidã iter agētium ſudore multo. ſimul ⁊ puluere ſqualentē quaſi auxiliū preſtatur⁹ occurrēs obtulit tibi poculũ valde ꝑſpicuū. ⁊ relucēt radiis emicãtem ſuauiſſimũ in eū quēdã potū mittēs ⁊ aquã frigidã ſupfundēs. Tu vero o potētiſſime ſumēs laudaſti quidē ꝓ ſua magnanimitate virũ ⁊ largitate ꝑncipali poſt paululū cumulaſti ſꝫ cūctis militib⁹ ad illi⁹ poculi claritatē nimis inhiãtib⁹ ⁊ b̄ſiſicantib⁹ qui eēt bibiturus eū. rurſus ei poculum reddidiſti ꝑcipiens vt q̄ vellet vteretur eo. Vnde m̄ videtur iuſte tuis v̄tutib⁹ ſupatum eciã allexãdrũ: de quo narrat̄ ab eis qui opa illi⁹ mirãtur: q̄ ei dum ꝑ inaquoſa loca ꝑgeret cū macedonib⁹ diligens quidã miles aquã inueniens hauſit ⁊ in galea optulit ei. ille vero non bibit: ſꝫ corp⁹ infudit. Vt ḡ abſolute dicat̄. omniū priorū principũ ꝑncipiorē. ſi dici fas eſt. te vocare debem⁹ ſcd̄m homerũ. Alios etenī reges nichil dignum habuiſſe comperim⁹. alios ãt vna ã duabus reb⁹ ornaſſe impiũ. tu ãt o ſereniſſime oēs ſil v̄tutes ãplectēs vniuerſos dinoſceris euiciſſe pietate. clemēcia. fortitudine. caſtitate. iuſticia. largitate. atq magn̄nimitate. dignitate impiali cōuenientē. Sine ſanguine ãt ⁊ puluere ſup oīm priſcorꝫ. tuū cuncti glориant̄ impiū. Res ſtudioſas cū delectacōe ſubiectos ꝑcipis edoceri. fauoreq ⁊ reuerentiã circa tuū amorē ⁊ cōem vtilitatē cunctos oñdere. Quapropt̄ horꝫ oīm cã neccãriũ videt̄ michi eccaſticam hiſtoriã cōſcribenti. te primit⁹ alloq. ¶ Cui nãq hoc poti⁹ aſſcribã. multorꝫ ac venerabiliũ v̄tutes vtiq narraturus ⁊ ea q̄ circa catholicam ecciã ꝑuenerīt vel ꝑ q̄ntas ipſa tranſiens tēpeſtates ad tuos parentūq tuorū port⁹ acceſſerit. Age nūc oīa ſciens omnēq v̄tutē habens ⁊ ꝑcipue pietatem: quã ꝑncipem eē ſapientie ſermo diuin⁹ docet. ſuſcipe

a me hanc ſcripturã ⁊ libenter ex
amina tueqꝫ integritatis adiectõ
nes ⁊ detractões adhibẽs tuis eaꝫ
laboribꝫ purga. Indubitant ei qđ
cumqꝫ tibi placuerit vtile legẽtibꝫ
clarũqꝫ videbit. nec q̃libet reprehẽ
det qđ tu pbaueris. Procedit aũt
mea ꝯſcriptio a tercio ꝯſulatu criſ
pi ⁊ cõſtantini ceſarꝝ vſqꝫ ad ſepti
mũ decimũ ãnum. viſũqꝫ eſt in bñ
ſe hĩc in. x. deciſiones opꝰ oẽ diui
dere. Cõtinebit ãt primꝰ ⁊ ſecundꝰ
tomꝰ ea q̃ ſub pncipe cõſtãtino ec
cleſie puenerunt. terciꝰ ãt ⁊ q̃rtus ea
q̃ ſub eius filijs. q̃ntꝰ ⁊ ſextꝰ q̃ ſb
iuliano criſobrino filiorꝝ maximi
ꝯſtãtini. ⁊ iouiniano. necnõ valẽ
tiano ⁊ valente geſta noſcunt. Se
ptimꝰ ãt ⁊ viij. nobꝫ apiet tomꝰ q̃
ſub gratiano ⁊ valentiano fratri
bꝰ acta ſũt vſqꝫ ad tpa imperij iocũ
diſſimi aui tui theodoſij. q̃n ſcitꝰ re
ſter clemẽtiſſime pncipuꝫ ſãctiſſi
mꝰ pr̃ archadius pn̄o ſuccedẽs i
pio vna cuꝫ piiſſimo patruo tuo
honorio romanũ orbẽ gubernaẽ ſorti
tus ẽ. Nonũ vero librũ xpiano ac
venerabili veſtro apici dedicaui. quẽ
deꝰ ſẽpiterne cuſtodiat magnimi
tate inconuertibili hoſtibꝰ pualen
tẽ ⁊ hũtẽ ſub pedibꝰ vniuerſos ⁊
ad filiorꝝ filios piũ impiũ dirigẽ
tẽ. annuẽte xpõ cuꝫ quo deo ⁊ pat
gl'a vna cũ ſſ. in ſe. ſeculorꝝ. Amẽ.

Capitulum ſecundum.

Cogitatio aliquando mi
chi prouenit. Cur pu
tas alijs quidem hominibus velo
cior fuerit circa dei verbum fides.
hebrei autem incredibiles. cum ab
inicio diuina mãdata pcepint etiã
de xpi pñtia ⁊ quõ hec forent iplen
da anteq̃ fierent didicerint pphe
tas. Abrahã etenĩ pnceps eorꝝ ge
neris ⁊ circũciſionis exiſtẽs: inſpe
ctor ⁊ ꝯuiua filij dei eẽ pmeruit. Y
ſaac eiꝰ filiꝰ imitacõe ſacrificij ho
noratꝰ ẽ typo crucis a prẽ vinctꝰ
⁊ oblatꝰ altari: ſicut ꝯtigit ĩ xpi
paſſiõe: vt aiũt qui ſcripturas ſa
cras integrime collegerũt. Jacob
ãt expectationẽ gentiuꝫ in eo nũc
exiſtẽteꝫ. necnõ ⁊ tps quo venit p
nũciauit vbi tũc ait deficere duceſ
hebreorꝝ ex gñe iude pncipis thꝰ
eius. Significabat ãt pncipatuꝫ
herodis. q̃ cũ ydumeꝰ eẽt gñe pa
terno. arabs ãt a mr̃e. ꝯmiſſa ẽ ei
gens iudeorꝝ a ſenatu romão ⁊ ce
ſare ſil' auguſto. Sꝫ etiã quidã ali
orꝝ pphꝫarꝝ xpi gñationẽ pdicaue
rũt ⁊ illuꝫ ſacrꝝ ieffabileqꝫ ꝯceptũ:
matreꝫ poſt ptũ virginẽ pmanẽ
tem ⁊ gen ꝰ ⁊ pñiam. alij vero paſſi
onẽ ⁊ reſurrectõeꝫ a mortuis ⁊ aſcẽ
ſionẽ in celos ⁊ euẽtum ſingularũ
pſignauerũt rerꝝ. Sꝫ hec q̃dem eoſ
ignoraſſe ſcire poterit. q̃ ſacris lr̃is i
cubit. Joſephꝰ ãt matathie filiuſ
atqꝫ ſacerdos vir apud iudeos no
biliſſimꝰ necnõ apud romãos di
gniſſimꝰ erit teſtis de veritate xpi
Vocare eũ virũ nõ audet tanq̃ fa
ctorẽ inſignium opm. mgr̃mqꝫ hmo
nũ veraciũ. Xpm vero apte nomi
nat. ⁊ pena crucis adiudicatum

ꝛ tercia die apparuiſſe viuum. ꝛ a
lia infinita miracula. de eo a ꝓphe
tis ſcīs nō ignorat eē ꝑdicta. ſꝫ eti
am multos tunc extitiſſe quos ele
git grecos atqꝫ iudeos ꝛ ꝑmanere
in eius dilcōe. atqꝫ gentem ab eo
noīatam nequaꝗ̄ defeciſſe teſtat᷑.
Et m̄ videt᷑ qm̄ hec referens q̄ſi da
mare videt᷑ opib9 deū eē xp̄m. rerū
q̄ppe miraculis obſtupeſcēs. Cum
ꝗ̄t hoc dixiſſꝫ. etiā ipſe medi9 trā
currit. in nullo tn̄ ꝯtradicēs crede
tib9 in eū poti9 qꝫ ꝯſentiēs. Hec ḡ
cogitanti m̄ digne mirabile viſuꝫ
eſt. hebreos etiā ante alios hoīes
ad xp̄ianitatē nō potuiſſe ꝯuinci.
Nā licet ſibilla ꝛ alia reſpōſa apō
gētiles ea q̄ in xp̄o erant ventura ꝑ
dixerit. nō tn̄ ob hoc ōnes greci de
incredulitate culpādi ſunt. Pau
ci tn̄ qui videbant᷑ eruditiores ꝑci
pue hm̄oi ꝓphecias itellexerūt ple
rūqꝫ meretrices exn̄tes ꝛ diſertio
rib9 verbis ꝓlatas ad ꝑplm. Erat
itaqꝫ ſicut m̄ videt᷑ ſupne ꝓuidētie
vt ad ꝯcordiā futurorū nō ſolū ꝓpri
is ꝓphetie ventuā ꝯmittere. ſꝫ etiā ex
parte gentilib9 veluti ſi q̄s melodie
ꝯpoſitor ꝓpt᷑ vtilitatē ꝑegrini ſoni
alias cordas plectro diſcurrat. ꝗ̄
ſup eas q̄ ſunt alias adijciat. He
brei ſiquidē pluribus ꝛ manifeſtiori
bus ꝓphetijs vicētes. in pn̄tia xp̄i
minores ſunt inuēti q̄ꝫ greci Sꝫ ne
qꝫ hoc extra racōēz videbit᷑. cur ex
alijs gentib9 tantū eccl̄ia crediderit
Primū quidē qm̄ deo ḡtuꝫ ē. ex mi
racul᷑ naſci mutacōnes in diuinis
maximiſqꝫ negocijs. Deinde qꝛ nō
fortuitis vtilitatib9 ꝑſulum eius ab i
itio deſpata reperit᷑ eē religio. Naꝫ
licet linguā ab elocucōe aut pul
chritudinē ſmonis diſtam nō ha
buerint. neqꝫ verba ꝛ approbacōni
b9 ꝑbicis vterent᷑. ad ſuadendum
tn̄ nō ob hoc mi9 ſtudiū fuit eis ſꝫ
exuti ſubſtātijs ꝛ bōis ꝓpria ꝯtemp
nētes ꝛ velut in alijs corporib9 plu
rima peſſiāqꝫ tormēta ſuſcipiētes.
ꝛ neqꝫ ciuitatū ꝑplis ſubmiſſi. neqꝫ
iudicium blandimētis illecti. neqꝫ
terrorib9 forte deterriti. clarū fecerūt v
niuſis q̄ꝫ ꝓ maximis p̄mijs hm̄oi
certamina ſuſtinerent. Quapropt᷑
neqꝫ ſuaſiōe verborū op9 erat. dū p
domos ꝛ ciuitates ad credendū res
ipſe ꝯpellerēt: q̄ nequaꝗ̄ primit9
videbātur audite. ¶ Ca. iij.

Tanta ḡ diuīa ꝛ mirabili mu
tacōe in orbe fcā. ita vt ꝓpriā re
ligio ꝛ leges patrie ſpernent᷑. crudele
nimis erat calidonū quidē apꝛ ꝛ
machomiū taurū ꝛ alia ſilia ꝑ ꝓui
cias ꝛ ciuitates fcā. q̄ fabulis diml᷑
gata tāto nobilitari ſtudio vt ml᷑
ti grecorū ꝛ ꝓbatiſſimi ꝯſcriptores
circa talia laboraſſent. ſcribēdi hn̄
tes ingeniū. me vero vim mee nō i
ferre nature ꝛ hiſtorie eccl̄iaſtice ge
ſta narrare. Reor enī qm̄ argumēto
rei h9 nō ab hoīb9 iſtituto ꝯſcrip
tor qꝫ inopinabilit᷑ apparebit nō i
ops deo. Viſus ſum etenī primo q̄
de hoc op9 ab origie mūdi digerē
ſꝫ ꝯſiderās qm̄ ꝛ alij talia fecerūt vſ
qꝫ ad tp̄s ſuū vel demēs ꝛ egeſip
pus viri ſapiētiſſimi ſucceſſionem

ſequentes apoſtoloꝝ. affricanuſ
qꝫ ꝯſcriptor ⁊ Euſebius ꝯgnoīe pā
phili vir in diuinis ſcripturis ⁊ gre
coꝝ poetis atqꝫ rethoribꝰ pſcruta
tor eruditiſſimꝰ tunc ego q̄cumqꝫ ī
eccleſijs ꝯtigerīt poſt xp̄i aſcēſionē
in celos vſqꝫ ad licinij deiectōnem
colligēs redegi ī duobꝰ libris. nūc
āt fauēte deo q̄ poſtea ꝓuenerunt a
perire temptabo. Quo circa memorabo
cāſ quibꝰ interfui ⁊ a ſciētibus ā
ꝯtēplantibꝰ eas audiui taꝫ in nrā
q̄ ante nrām generacōem geſtaſ
Ceterū ꝓ vo explanabo noticiā ex
legibꝰ poſitis cā religionis ⁊ ex ꝯſi
lijs p tpa ꝯſtitutis ac nouitatibꝰ
factis ⁊ ipiatibꝰ ⁊ ſacerdotū ep̄l'is
quarū alie quidē hactenꝰ in palla
cijs ecclijſqꝫ cuſtodiūtur. alie vero
paſſim apud diligentes inueniū
tur quaſdā racōe potiꝰ ꝯplecti. ī
hoc ope meliꝰ approbaui ꝓpter ma
gnitudinē lcōis vt ſēſus eaꝝ breui
ter indicet: niſi forte q̄dam venire
poſſint in dubiū. p q̄bꝰ apud mlˀ
tos ē diuerſa ſniā Tunc ei ſi quā
libet ſcripturā inuenire potuero ꝓp
ter pbacōem veritatis: eā ponē nō
omitto Vt āt nullꝰ igratione reꝝ
accuſet mēdacem eē ꝯſcripcōeꝫ cō
trarias legēdo forſan ep̄l'as. ſcien
dū eſt. q̄m occaſione dogm̄tis arria
ni ⁊ eoꝝ q̄ poſtea ſūt oborti. diſcor
dātes inter alterutros pſules eccīa
rū ſinguli de quibꝰ ſtudebant ſuis
ꝯſectatoribꝰ ſcribebāt ⁊ p ꝯcilia ꝯ
gregati decernebāt. q̄ vellēt ⁊ ſibi
ꝯtraria ſapiētes p abſētiā ſe ſepe
dāpnabant ⁊ p tpa pncipes ac ꝓ
ceres eoꝝ q̄ poterant virtute flecte
bāt ⁊ ſibimet vnanimes fecerīt: vt
eoꝝ ꝯſenſu recte colere putarentur
Alij ſiquidē iſtis. alij fauentes illis
collecōem fecerūt ep̄l'aꝝ p hereſi ꝓ
pria directaꝝ. ⁊ eas ſibi ꝯtrarias
dimiſerīt. porro nob' difficile valde
fuit. vt inuenirem oīa q̄ de talibꝰ
ꝓuenerunt. Quia vero pcipua cura ve
ritatis hn̄da ē ꝓpter hiſtorie puri
tatē neccāriū m̄ viſum ē eciā lrās
hmōi vt fuit poſſibile pſcrutari. ſi
igit̄ eciā ſedicōes ecclīaſticas inter
alterutros geſtas de preſulatu vel
hōre primatꝰ ꝓprie hereſeos expla
nauero. nō grue ā maleuolūtatis
eē videat̄. Primo vt dictum ē. con
ſcriptorē oīa decet veritati poſtpōe
re. deinde dogm̄ eccīe catholice decla
rare. Q.S. inuenit̄ ſepe quidē adū
ſarioꝝ iſidijs impeditū. ⁊ tanq̄ di
uinitꝰ roboratū in ꝓpria māſiſſe vir
tute. ⁊ vniūſas eccīas ⁊ ppl'os ad
ſuā traxiſſe veritatē. Cū itaqꝫ vellē
ſi tn̄ diceret ea ſola ꝯſcribere q̄ ad
meā noticiā videbātur perueniſſe
de eccīa in romāo impio ꝯſtituta.
placuit tn̄ q̄ntum valuero vt eciā
apud pſas ⁊ bābaros q̄ ſunt ge
ſta de religione ꝯſcribā. Non aūt
abſurdū erit ab hiſtoria ecclīaſti
ca ſi in hoc ope eciā illi referant̄. q̄
quōdā pſes ac pceptores fuerūt
mōchoꝝ. ā qui poſt eos p ſucceſſi
ones vtiles viſi ſūt. ſic audiuimus
Nō nos ingrati eē videbimur tacit̄
nitati tradētes vtute eoꝝ. nec exor
tes erūt hꝰ hiſtorie. q̄ tante pbie
exēpla reliquerunt quibus vtentes

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

poſteri btiſſimo ⁊ feliciſſimo fine
potiētur. S; hec q̄dem ſmo pcedēs.
vt potuerit obſeruabit. Cōuertar
nūc ad narracōez rerū. coopatorē
inuocās deū;. Hinc em̄ hēbit pn̄s
ſcriptura pncipium ¶ Ca. iiij.

Criſpo ⁊ cōſtantino ceſa/
rib⁹ atq; cōſulib⁹. roā/
ne quidē ecclie ſilueſter
pſidebat. allexandrine
āt alex. Iheroſolimoꝝ macharius
Anthiochie vero q̄ eſt apud oriē/
tem poſt romanū nōdum quiſq̄
fuit ordinat⁹ pſecutiōibus .ſ. phi/
lētib⁹. nō longo poſt tpe hij qui i
nicea electi ſunt āmirantes euſta/
chiū dignu; approbauerūt ſede a
poſtolica pſidere ⁊ cum eēt epſ vi/
cine berre. eū in antiochiā trāſtule/
runt. Tunc ḡ xpiani orientales qui/
demuſq; ad terminos egipti circa
libiā cōmorātes nō preſūebāt aper/
te in eccliaſ ꝯuenire. cū licini⁹ fauo/
rem quē in eos habueāt pmutaſ/
ſet. S; neq; p occidētē; helladici vel
macedones ⁊ illirij licēter in religi/
one durabāt ꝓpter cōſtantinu;. q
pnceps erat in hijs ptib⁹ roānoꝝ
Huic ei viro ⁊ alia quidē plurima
poſtea puenīſſe pcepim⁹ quib⁹ fle/
x⁹ ē xpianoꝝ dogma veneāri. pcipue
tū ſignū qd ei diuinit⁹ ē oſtēſum.

Socrates.

Et qm̄ ad hec venim⁹ paulo
lati⁹ aliq̄d referam⁹. Cū dyocleci/
anus ⁊ maximian⁹ herculius pua/
tam elegiſſent vitā; ⁊ maximinus
galeri⁹: qui cū eis īpauerat tenēs
ytaliā duos ceſares feciſſet: maxi/
minū in oriēte. ſeuez; i ytalia. tūc
conſtātin⁹ in britāia pr̄e mortuo
ordinat̄ impator pmo āno cc. lxxi.
olimpiadis .xx. vij. die. iulij mē/
ſis. rome vero a pretorianis militi/
bus maxēti⁹ maximiani herculij fi/
lius inſtituit̄ ipator. Hinc eius pr̄
impandi cupidine voluit filiū reg/
no priuare. qd facere nequit. Pt⁹
hec āt. tharſo cilicie morit̄. Porro
ſeuerus rome ꝯtra maxētium veīt
⁊ militū pditōe perempt⁹ ē. Maxi/
min⁹ āt galeri⁹ inſtitut⁹ p licīniu;
auguſtū morit̄. Proinde maxēti⁹
rome velut tirān⁹ hēbatur. adulte/
ria impudēter exercēs ⁊ eaꝝ viros
occidēs. Quē volens cōſtātin⁹ oppri/
mere ⁊ rōnos a cladib⁹ liberāre co/
gitabat quē in bello deū hēet aux/
ilio. ſciēs nichil pdeſſe deos quos
dyocleciani⁹ venerabatur ⁊ q̄ potius
ei⁹ pr̄ paganoꝝ ꝯtēpta religione
feliciter aduixiſſet.

In hijs ḡ ſollicitudinib⁹ cōſtitut⁹
in ſōpnio vidit crucis ſignu; celo
ſplendide collocatū. Miratiq; viſio/
nē aſtiterūt angeli dicētes. O con/
ſtātine in hoc vinces. Fert̄ āt ⁊ ip/
ſu; xp̄m apparuiſſe ei. ſignūq; mō/
ſtraſſe crucis ac precepiſſe vt figu/
ram ſimile; faceret ⁊ in prelijs au/
xiliū hoc hēet. quo victorie iura cō/
quireret. Euſebi⁹ itaq; pāphili ab
impatore audiſſe ſe refert. q̄ circa
meridiē declināte ia; ſole crucis ſi/
gnū ex lumiē factū ⁊ ſcripturā ꝯſ/
tam ei dicētem. In hoc vīces. vidiſſ;
ipē ⁊ milites: q̄ cū eo tūc eēnt. pgē/
ti nāq; aliq̄ cū exercitu. hoc inquit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ei miraculum eſt oſtenſum. Dum
q̃ cogitaret q̃d eēt. nox ſupuenit ⁊
dormienti xp̄us apparuit cū ſigno
q̃d vidit i celo. iuſſit q̃ vt fieret ei⁹
ſigni figuratio: q̄ foret auxiliū in p̄
lioꝝ cōgreſſionibus. ¶ Cap. v.

Cvm q̃ iā nō op⁹ eēt interp̄
te. ſʒ apte impatori mōſtratū
fuiſſʒ q̃d de deo credē ꝯueniret mox
die facta ſacerdotes xp̄i ꝯuocās. de
dogīte conſulebat. At illi ſacros li
bros offerentes de xp̄o loq̄bantur
ſuaq̃ dc̄a ex ꝓpheticis ꝯprobabāt
Signū vero q̃d apparuerat ei dice
bāt tropheū eſſe victorie adūſus i
fernū. quā victoriā aſcendens in ce
los egit xp̄s deū. ⁊ mor. ⁊ ē. di. re
ſm q̃ ſpandum eſſe dixerīt: q̄ p⁹
huiꝰ vite terminū circa finē ſeculi
p̄ntis oēs hoies ēſurgāt ⁊ immor
tales exiſtāt. aliꝗ quidē ad p̄mia reꝝ
quibꝰ bn̄ vixerīt. aliꝗ ad ſupplicia:
eo q̄ ab eis mala ſint geſta. eē tn̄
etiā in delictis q̄ ꝯmittuntur h̄ occa
ſionē ſalutis purificatōem q̃ pc̄ti
nōdū iniciatis quidē baptiſmatis
adeptōem ſm eccl̄iaſticā legē. ini
ciatis āt cuſtodiā ne delinq̄nt. ſed
q̄ hoc agere omino paucoꝝ ſcōꝝ
q̃ viroꝝ ē. docebāt q̃ purificatōez
ſecūdā ex p̄nia ꝯſtitutā. demētē
enī eſſe deū. ⁊ veniā tribuere delin
q̄ntibꝰ. ſi p̄niam agētes ſtudeant
eā operibꝰ roborare. Hec ſacerdoti
bꝰ explanātibꝰ impr ꝓphetias de
xp̄o ita ꝓmiſſas. iuſſit viros erudi
tos ex auro ⁊ lapidibꝰ p̄cioſis in
vexillū crucis transformare ſignū
q̃d labaꝝ vocabat. Hoc ei ſignū
bellicū inter alia p̄cioſiꝰ erat eo q̄
impatorem p̄cederet. ⁊ adorari eū
a militibꝰ moris eēt. Vnde p̄cipue
cōſtantinū reor nobiliſſimū decꝰ i
pij romani i ſignū mutaſſe crucis
vt freq̄nti viſiōe atq̃ cura deſueſce
rent a priori more ſubiecti ⁊ eū ſolū
arbitrarent deū quē coleret impa
tor. vel quo duce atq̃ auxiliatore
vteret adūſus hoſtes. Sp enī hoc
ſignū ꝓponebat ante ordines vni
uerſos. q̃d maxīe laborātibꝰ acie
bꝰ in p̄lijs adeſſe p̄cipiebat. Con
ſtituit itaq̃ certos ſigniferos: q̄ in
eo laborārent. quoꝝ opꝰ erat vt vi
cibꝰ humeris eū veherent ⁊ oēs aci
es ita luſtrarent. Fert enī q̄ aliq̄n
quidā ferens hoc ſignū repente ho
ſtibꝰ inuadentibꝰ expauiſſet. dediſ
ſet q̃ illud alteri deuehēdū. Cūq̃
ſe de prelio ſubtraxiſſʒ. ⁊ iacula de
clinaſſet: ſubito pcuſſus interijt.
Ille vero q̄ ſacꝝ cepit tropheū mł
tiſq̃ ſe iaculantibꝰ pmāſit illeſus.
Mirabiliter enī diuina regēte vꝰtu
te ſagitte hoſtiū figebātur in ſig.
a ſigfero āt iter picula ꝓtinꝰ euo
labāt. Dicit āt. neq̃ aliū vnq̄ hꝰ ſig
ni miniſtꝝ vt ſolet in bello vulnē
mortuū. āt dadē captiuitatis ppeſſū.
Congreſſus ḡ circa ¶ Socrates.
ponte moluiū vicit: in flūine neca
to maxentio. Erat enī ānꝰ ſeptimꝰ i
pij cōſtantini. Int hec dyocleciaꝰ
ſalone defunctꝰ eſt. ¶ Cap. vi.

NOn āt ignoro q̄ greci referūt
conſtātinum eo q̄ aliquos
genere proximos occidiſſet. ⁊ co
operator extitiſſet in nece filij ſui

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

criſpi penitentia ductum de purifi
catõe ↄſuluiſſe pħm oſpatrũ: qui
tpe illo ꝑerat in ſede plotini illũqꝫ
rñdiſſe nullam eẽ in hmõi delcis
purgationẽ. cõſtantinũ vero hac
iniſſctõe turbatũ inueniſſe epõs
qui pñĩa ſeu baptiſmate permitte
rent eũ ab vniuerſo poſſe purgari
delicto: tũc gauiſum in illis q̃ dixe
rant qđ volebat. admiratũ dogͣ fa
ctumqꝫ deinde xp̃ianum ⁊ ad ſui ſi
militudinẽ deduxiſſe ſubiectos. mihi
ãt videtᷣ hec ficta ab eis q̃ ſtudẽt
religioni xp̃ianẽ detrahere. Criſp⁹
ẽt rñ ꝓpter quẽ dicitᷣ ↄſtantinuꝫ e
guiſſe purgationẽ. xx. ãno impij
p̃rni defunct⁹ eſt. Qui cũ adhuc vi
ueret mltas cũ eo ꝓ xp̃ianis poſu
it leges. Sc̃d quippe loco ħoratus
impijs ⁊ ceſar exiſtẽs. ſicut ecĩa nũc
p̃ncipum noĩa ⁊ tpa legib⁹ ſubie
cta teſtãtur. Sopatrꝫ vero nõ ẽ cre
dibile ad colloq̃um cõſtantini veni
re potuiſſe in ſola occeani ẽca renũ
pte regnãtis xp̃e ↄtẽtionẽꝫ vero cõ
tra maxentiũ habitam degebat i
ytalia. Tũc romana reſpublica ẽ
babatᷣ ⁊ nõ erat facile: vt bꝛitãni ⁊
gallij ↄuenirent cũ illis tũc. apud
quos cõſtat xp̃iana ↄſtantinũ re
ligiõe pticipatũ: niſi dũ ↄtra max
entiũ caſtra metaretᷣ ⁊ trãſiret ad
romã. Teſtes ãt hoꝝ ſũt curſus tẽ
pora ⁊ leges q̃s ꝓ religiõe ſanxit.
Vt ãt ↄcedam⁹ facile potuiſſe p̃n
cipẽ loqui ſopatro. ã p epl̃am ſuã
ↄſuluiſſe ꝓ quib⁹ velꝫ. nõ eſt tñ ve
riſimile ig̃raſſe pħm. qꝫ hercules
alcmene purgat⁹ athenis ẽ poſt ſi

lij ne cẽ in ceteris ſacris. ⁊ qꝫ poſt
iphiti necẽꝫ pegrinũ ⁊ amicũ iniu
ſte pemit. Cum g̃ greci in hmõi de
lictis purgacõẽs adnũciẽt. ſuffici
ant q̃ dicta ſunt. ⁊ accuſent de mẽ
dacio eos: qui ſopatrꝫ ↄtraria cõ
ſtãtino rñdiſſe finxerũt. Non eniꝫ
credo hec ignoraſſe tunc nobiliſſi
mũ apud grecos erudicõe lrãꝝ.

Igitur ecc̃ie ſub regie ¶ Ca. vij
Conſtãtini alacritᷣ agebãt. ⁊ quo
tidianis dieb⁹ augebãtur. fauẽte
⁊ vniũe p̃ncipe: ac multis ei⁹ bñfi
cijs eleuate: q̃s ec̃ pri⁹ m̃cõ cuſſas
dñs a picľis turbiſqꝫ ſuauit. Nã
cũ pſecucõẽs diuerſas ecc̃ie in alio
terrarꝫ orbe paterẽtur. ſol⁹ ↄſtãti
n⁹ ↄſtãtini pr̃ licẽter xp̃ianis i ſua
ↄſiſtere religiõe cõceſſit. Deniqꝫ ta
le aliqđ eũ miracuľi memoria dig
nũ egiſſe cog̃ui. Is ei ꝓbare volẽs
quoſdã in ſuo pallacõ xp̃ianos ſi
boni ⁊ ſolidi eẽnt viri. cuocãs vni
uerſos p̃cepit dicẽs. vt ſi q̃deꝫ veni
rent ad ſacrificandũ. ⁊ ei⁹ colerẽt
deos circa eũ eẽnt ⁊ in ſuo ſingľo
pmanerẽt. Si v̂o refugerent egre
derẽtur de pallacio grãs agẽtes q̃
minime puirentur. Cũqꝫ ĩ vtroqꝫ ap
paruiſſent. alij q̃deꝫ religiõis deſer
tores. alij v̂o diuina pñtib⁹ p̃ponẽ
tes: delibauit eos aĩcos ⁊ cõſiliari
os. vti q̃ in melioꝛib⁹ fideles ↄſtã
teſqꝫ pmãſerant. alios ãt velut eſ
feiatos ⁊ adulſatus expulit a ſuo col
loq̃o credẽs eos nũq̃ circa p̃ncipẽ
deuotos fore: q̃ fuerit dei ſui ſic pa
tiſſimi ꝓditores ⁊ iõ ↄſtãtino ad h
ſupſtite ñ videbatᷣ ↄtr̃ legẽ q̃ꝫ xp̃iã

eſſe xp̄ianum apud eos: qui vltr̄
in ytaliā. galliaſq₃ ⁊ britaniā. ⁊ q̄
circa pireneū habitabāt monte₃.
vſq₃ ad occeanū heſperiū. Cū vero
ꝯſtantinꝰ in eiꝰ ſucceſſiſſ₃ imperiū
potiꝰ res eccl̄ie refloruerūt. Maxētio
enī herculij filio perempto. cū eius
pars cōſtantino ceſſiſſ₃ iā licēter i
religione vigebant q̄ circa tiberi₃
fluuiū ⁊ eridanū: quē padū ꝓuin
ciales appellāt: cōmorabātur. ⁊ q̄
circa aq̄lem ꝯmanebāt: in quē ſer
mo fert̄ adductam nauigio argo. ⁊
ad tyrrenū pelagꝰ fuiſſe ꝑductā.
Argo naute enī validū ventum de
clinātes. nō eodē nauigio in egreſ
ſione fuit vſi. ſꝫ tranſeuntes mare qđ
ſup ſcitas ē. ꝑ hec flumina venerunt
ad terminos ytaloꝝ. ⁊ ib hyemā
tes ꝯdiderūt ciuitate₃ q̄ nūcupatur ē
mona. Eſtate vero ſuperueniēte co
opantibꝰ eis ꝓuincialibꝰ fere q̄drin
gētos ſtadios arte mechanica tra
hētes argo ꝑ terrā ad fluuiū aq̄lē
deduxerūt: q̄ ꝑmiſcet̄ heridano. He
ridanꝰ āt fauces h₃ in ytalicū ma
re. Poſt ꝑliu₃ itaq₃ cibale: darda
nij ⁊ macedones ⁊ q̄ circa hiſtꝝ tē
morabātur. necnō ⁊ hellas ⁊ illirio
rū gens oīs ſub ꝯſtātinū redacta
eſt. ¶ Cap. viij.

Porro liciniꝰ hinc fatigatꝰ cum
p̄iꝰ ſectator fuiſſet dog̃tis xp̄iani
mutata voluntate plurimos ſacer
dotū in ſue ꝑtis afflixit impio. mꝉ
tos quidē ⁊ alioꝝ p̄cipue tn̄ de col
legio militari. Nis enī erat xp̄ianis
infenſus ꝓpter ꝯſtantini bellū. eſti
mās eū poſſe ꝯtriſtari ꝓpt̄ calami
tatē ſue religionis. ſiſ eciā arbitra
tꝰ q̄ ꝯ ora rent ⁊ ſtuderent redigi ſb
illius ſoliꝰ impio. Sup hec āt pug
naturꝰ denuo ꝯtra cōſtātinū. ſpe₃
victorie hēbat ꝑ diuinacōes ⁊ ſedu
ctus ab aliquibꝰ ꝓmittētibꝰ quia
bello vinceret ꝯſtantinū, in pagai
tatē ꝯuerſus ē. deniq₃ eciā greci di
cunt tūc eū exptum diuinatione mi
leti geminiq₃ appolinis eiq₃ ꝯſulē
ti de bello rn̄diſſe demoniū pos ho
meri O ſenex valde te iuuenes pu
gnatores obſeruant. tuaq₃ vita ſo
luta eſt. ſeuaq₃ te ſenectꝰ excipiet
Ex pluribꝰ ḡ rebꝰ viſu₃ eſt in deoꝝ
xp̄ianoꝝ diuina ꝓuidentia ꝯſtitiſ
ſe. tantoq₃ ꝓceſſiſſe cremēto. maxi
me tn̄ ex ꝑſecucōne gentiliū. Futu
ro nāq₃ licinio ꝑſequi eccl̄ias i ſuo
imperio ꝯſtitutas. bellū in bithia
factum ē. quo nouiſſiē pugnauerūt
int̄ alterutros ipē ⁊ ꝯſtātinꝰ. tanto
q₃ diuio ſuffragio iutꝰ ē ꝯſtātinꝰ
vt ꝑ terrā ⁊ ꝑ mare vinceret inimi
cos ⁊ amiſſis licinius pedeſtribꝰ ⁊
naualibꝰ ſemetipm̄ in nicomedia
traderet priuatꝰq₃ theſſalonice ali
q̄nto tp̄e ꝑmaneret ibiq₃ ꝑimere
tur. Vir ḡ primordijs impij ſui ꝑ
lijs alijſq₃ rebꝰ valde ꝓuectꝰ ⁊ ſoro
ris ꝯſtātini nupcijs honoratꝰ hmōi
fine defunctus eſt. ¶ Ca. ix.

Conſtātinꝰ ḡ dum ad eū ſolū
oē romanoꝝ veniſſ₃ impiū.
edictis publicis vſus ē vt orietales
ſubiecti ipauide religionē colerent
xp̄i ⁊ diuinitati miniſtrarent. Simi
tate₃ q̄ppe crederēt ſola₃ q̄ et reue
ra eſſet ⁊ ſufficiēter haberet omni

tp̄e ꝑtātem ⁊ q̄m̄ qui talibꝰ ſtude
rent oīa bona eis vberrime accide
rent. ⁊ quecūq̄ aduerſa putarent
cū meliori potiꝰ ſpe ferrerent. q̄ vero
circa deū delinq̄rent. cōiter ⁊ ſeorſū
in bellis ⁊ ī pace oīa difficilia ꝓue
nirēt grāſq̄ referēs. nō ſibimet ar
rogās adiecit meā legē dicēs. q̄
miniſtrū oportunū cū habere dig
tus fuerit deꝰ ſui ꝯſilij ⁊ a britanico
mari vſq̄ ad loca orīētis adduxerit
eū. q̄tenꝰ augeret xp̄iana religio:
⁊ qui ꝓpter dei culturas durabilit̄
ꝑmanſerīt in ꝯfeſſionibꝰ martirij
clarioribꝰ eius honoribus apparerent
Hec itaq̄ ꝯcionatus ⁊ alia multa
dicēs: ꝓut q̄ credebat ſubiectos ad
cultū religionis adducere. infirma
eē ſanxit que cōtra religionē fue
rant cogitata vel geſta ſb̄ ꝑſecuto
ribꝰ eccīarū. remiſſionemq̄ cunctos
hr̄e decreuit. q̄ ꝓpter ꝯfeſſionē xp̄i
in inſulis migrare ā alibi ꝓpter volū
tatē ꝓpriam cōmorari iuſſi fuīt. aut
in metallis affligi. ā publicis opei
bꝰ ā muliebribꝰ ā lanificis miniſtra
re. aut dari curijs: cū curiales p̄mi
tus nō fuiſſent. eos āt quos infa
mes fecerāt ab infamia relaxauit
miliciā vero priuatos in ſua volun
tate reliq̄t. vtrū eē in ſcemate quo
fuerāt. an certe cum honorabili q̄ete
liberā vellēt hr̄e vacacōem. Cūq̄ ō
nes ad priorē libertatē. ⁊ ꝯſuetos
honores reuocaſſet etiā ſubſtātias re
formauit vniuerſis. Si q̄ vero morte
dāpnati ſubſtāa q̄ nudati ſibi p̄ce
pit ꝓximis eorū gn̄is deferēdas he
redjtates. Nullo āt horū exn̄te vnā
quāq̄ ꝓuincialē eccīam ad ius he
reditatis accedere ⁊ ſiue apud pri
uatum ſiue apud publicū de tali
ſubſtāa eēt aliq̄d reſtitueret. Eis aūt
qui ex erario publico aliq̄d cōpa
uerant ā donacōnes acceperant ſcd̄m
poſſibilē decētemq̄ modū ſe ꝓuide
re ꝓmiſit. Hec g̃ ſicut dictum ē im
patori placuerāt ⁊ lege firmata fuīt
inſeq̄ntereq̄ omnia decenti fine cō
pleta. Xp̄iani vero tunc oēs roma
norū dignitates āminiſtrabant. ⁊
de cetero cunctis ſacrificare negaba
tur. immolacōibꝰ aut diuinacōni
bus nō erat locus. ſꝫ nec ydola de
dicare ā celebritates paganas agē
licebat. Plura vero etiā ꝑ ciuitates
gētium de antiq̄ ꝯſuetudine muta
bātur. Ab illo deniq̄ tp̄e apd̄ egi
ptios nequaq̄ ſcd̄m p̄ores ſolemp
nitates in paganorū tēpla cubitꝰ
ſꝫ ī eccīas magis offerēt. quo ſigni
ficat̄ cremētum aq̄ niliace. apd̄ roā
nos āt tūc primū mōchorū ſpecta
cula fuīt remō. apud poeniceas vo
qui in libano ⁊ helio poli ꝯmoran
tur fas vlteriꝰ nō fuit v̄gines forni
cari. anteq̄ legitimis iūgerent̄ vi
ris. nēpe pꝰ turpitudinē exꝑimēti
p̄mi neſande ꝑmixtionis. Sc̄e vero
domꝰ q̄ magn̄itudinē videbant̄ hr̄e
ſufficientē corrigebātur. alie vero
cremēto augebant̄. alibi aūt eā
nō eēnt a fundamētis edificare ful
gebāt. Pecuniā vero ex regijs the
ſauris īpator affluēterꝰ īpendebat
ſcribēs ꝑ ſinglas ciuitates ep̄is ⁊ p̄
ſidibꝰ ꝓpli. vt ſacerdotes ſicut vellēt
inbērēt. iſti aūt inſtātibꝰ obedirent

quatenꝰ cito pficeretur opꝰ. Leta
ti ſiqdem eiusimperio eciā religio
valde florebat ⁊ intantū eciā poſt
bellum ↄtra Liciniū geſtuꝫ feliciſ
ſimꝰ fuit in p̄liis aduſus alienigē
nas p̄paratis vt eciaꝫ ſarmatas
vinceret ⁊ qui vocant̄ gothi tunc
nouiſſime cauſa ḡtie apud eū fe
dera celebrarent. Hec āt gens ha
bitabat quidem tūc trans fluuiū
hyſtrū. Cūqꝫ eſſet in bellis ꝓpna ⁊
multitudīe atqꝫ magnitudine cor
poꝝ armis ſemp exercitata. aliis q̄
dem barbaris p̄ualebat. ſolos ſuꝫ
tra romanos hēbat ſibimet repu
gnātes. Fert̄ aūt hoc p̄lio demon
ſtratū Conſtātino p ſig̃vel ſomp
nia q̄nta dei ꝓuidentia regeret̄. Qui
cū ſuparet oia bella q̄ ſub eo fūt
geſta. veluti repenſās xp̄o in eiꝰ reli
gionis ſtudio magis magiſqꝫ fer
uebat. hāc ſolaꝫ fatendā ⁊ ſaluta
rem exiſtiāre ſubiectos int̄es. Ter
ra vero ex ſubiecta ſibi ⁊ vnaqꝫqꝫ ci
uitate detrahens. publico certū ve
ctigal ecc̄iis ꝓuincialibꝰ atqꝫ de
ro diſtribuit ⁊ donacōem validaꝫ
in ppetuū eſſe ſanxit. Aſueſcens
āt milites vt ſicut ipſe deū coleret
ſigno crucis eoꝝ arma ſignabat.
In regalibꝰ qꝫ oratoriū fabricatꝰ
eciā tabernaculum adinſtar ecc̄ie
circūferebat: dū aduerſus hoſtes
caſtra metaret̄. quatenꝰ nec in iti
nere degēs ipē vel exercitꝰ ſacro lūi
ne priuarent̄. quo deceret laudari
deū ⁊ oracōes offerri. Seq̄bant̄ āt
pariter ſacerdotes ⁊ dyacom taber
naculo ſeruiētes. q̄ ſ᷑m legeꝫ ecc̄ia

ſticam ſacerdoꝝ ordines adiplebāt.
Ex illo āt romāoꝝ cohortes q̄ nūc
numeri vocant̄ ſingule fecerūt tab
naculū ꝓpriuꝫ ⁊ ſacerdotes atqꝫ di
aconos diſtributos hēbāt. Die ve
ro qui dn̄icus appellat̄ quē hebrei
primū vocant. greci āt ſoli diſtri
buūt. ⁊ qui ān̄ ſeptim eſt ſanxiūt
a iudiciis aliiſqꝫ cāis vniūſos ha
bere vacacōem ⁊ in eo tantū oꝛōibꝰ
occupari. Honorabat āt dn̄icum dieꝫ
qꝛ in eo xp̄s reſurrexit a mortuis.
aliū vero qꝛ in eo fuerat crucifixꝰ.
Maximā nāqꝫ culturaꝫ ſc̄tiſſime
crucis hēbat. taꝫ ꝓ hiis q̄ ei ꝓſpere
ꝓuenerāt eiꝰ i auxilio in p̄liis cō
tra aduerſarios inſtitutis. q̄ꝫ ꝓ iu
dicio: quod ei diuinitus ꝓ ea vide
batur oñſum. Denīqꝫ ſuppliciū cru
cis qđ primitꝰ apud romāos erāt
in vſu lege ꝓhibuit. in figura cōni
bꝰ āt ſolidoꝝ ⁊ i imaginibus hoc
ſignū iuſſit inſcribi ſemp ⁊ figuā
ria teſtant̄ hacteꝰ eiꝰ imagīes hoc
ſcemate decorate. In oibꝰ ſiq̄deꝫ re
bꝰ. p̄cipue tn̄ in legis lacōibꝰ ſtu
debat placare diuinitatē. Appaēt
enī valde fatuas pmixtiōes an̄ euꝫ
nō ꝓhibitas tn̄ fuiſſe correctas ſi
cut ex ipis q̄s poſuit legibꝰ inueni
tur. ſꝫ nūc q̄ ad ſtatū religiōis ab
eo ſancita ſūt pādere neceāriū ē.
cum ptes eē ecc̄iaſtice videātur hi
ſtorie. Apud romāos duduꝫ fuit
lex a. xxv. āno nō hn̄tes vxoreꝫ ꝓ
hitēs a p̄uilegiis hn̄tium ↄiuges
ſꝫ ⁊ alia multa int̄es vt nl̄ de teſta
mēto lucrentur. licet gn̄is ꝓritate
ↄſiſtēnt. q̄vo filios n̄ habuiſſent

medietatē relictoꝝ ſibimet amitte
bāt· Poſuerāt āt has leges antiq̄
volētes eē romā ꝓpꝉoſaȝ ōneq̄ ter
rā ſubiectā ⁊ qꝫ nō multū añ has
leges plurimos ī ciuitib⁹ bellꝰ ami
ſerāt Vidēs igit̄ īpeator ideo ma
le tractari eos q̄ ꝓpt̄ deū virginitati
⁊ ſine liberis eē ſtudebāt· fatuū iu
dicauit diligētia ⁊ ſtudio hominū
videri· eoꝝ augeri genus cū natuā
ſemꝑ ſuperna diſtribucione dimi
nucionē ſuſcipiat ⁊ augmentū et
legeȝ populo ꝓpoſuit vniuerſo· q̄ti
nus equatib⁹ priuilegijs fruerēt̄
qui ſine coniugib⁹ ⁊ liberis erāt: q̄
b⁹ illi qui hec ſe habere gaudebāt·
ſed etiaȝ amplius habere ſanciūt
eos qui in ꝯtinentie virginitate de
gebāt· licentiā eis prebēs maſculꝭ
feminiſq̄ꝫ licȝ etate minorib⁹ teſta
mentū facere ꝯtra legē ꝯmunem·
Omnes eñi bene cogitaē iudicauit
quoꝝ opus eēt deū placaē ſemper
⁊ philoſophie veāci vacaē· Cui⁹
enim rei cauſa ⁊ āt̄iqui romanorū
licenter teſtari virgines veſtales:
etiā ſexto etatis curriculo anno de
creuerūt· Indiciū itaq̄ꝫ maximū re
uerencie pij principis circa religio
nē fuit. q̄a vbiq̄ꝫ adminiſtrancū
ſentēcias imꝑfectas eē voluit ⁊ ad
epōs per appellacionē refugiendū
eē ſanxit· ſi quī vellēt ciuiles iudi
cēs refutare· firmā vero illoꝝ ſentē
ciā iudicās. p̄ciorēq̄ꝫ iudiciū alio
rū· ⁊ tanq̄ ab imꝑatore ꝓlatā ab
omnib⁹ obſeruandā ⁊ incōmutabi
les eē terminos ſynodales· Illud
q̄ꝫ nos relinq̄re dignū ñ ē q̄d ꝓpti

litate ſancitū ē eoꝝ q̄ ī eccleſijs ma
nu mittunt̄· cū ꝓpt̄ ſubtilitatē legū
etiā iuiti poſſeſſoēs difficultatē pa
terēt̄ ↄ̇ca dacōnē melioris libtatis
quaȝ ciuilitatē romanā vocāt tres
poſuit leges decernēs oēs in ecc̄ijs
māumiſſos ſb̄ teſtimōio ſacdotuȝ
ꝑ hāc piaȝ adiuēcionē romana ci
uilitate frui cui⁹ iudiciū pn̄s etiā te
p⁹ ſuat· Nā moris eāt de libtate le
ges ſcriptas ī māumiſſioib⁹ añ po
ni· ꝯſtātin⁹ igit̄ hāc ſane ſtudēs in
oib⁹ honorare religionē· erat q̄ꝓpe ⁊ ꝑ
ſemetipſā glioſā ⁊ ꝓpt̄ virtutē plu
rimoꝝ tūc ī ea pollēciū· Itaq̄ꝫ Cap. x.
ꝑſecucōnib⁹ iaȝ ceſſantib⁹ adhuc
multi ꝯfeſſoꝝ ſupſtites eccias exor
nabāt vt fuit oſi⁹ corduben pōtifex
⁊ āphion epiphanie cilicie maxi
m⁹ q̄ poſt⁹ machariū ieroſolimoꝝ
tenuit p̄ſulatū ⁊ paſuti⁹ egypci⁹ ꝑ
quē aiūt plima miracula operatū
deū demoneſq̄ꝫ ſbiecīſſe vaiaꝝq̄ꝫ paſ
ſionū ꝯdonaſſe ei ſanitates· Fuerūt
āt paſuti⁹ ⁊ maxim⁹ ex illꝭ ꝯfeſſori
b⁹ q̄s maxim⁹ īꝑator ī metallꝭ ope
ra exercē dānauit· oculos eoꝝ dex
tros euellēs ⁊ ſiniſtras ſuās icidēs

De ſpiridione epō q̄ fures
ligatos abſoluit

Secūdm eos āt fuiſſe ꝑcepimus
Spiridionē tremitūcis cipꝛoꝝ
epm: ad cui⁹ v̇tutē d̄mōſtrādā ſuf
ficē puto q̄ hacten⁹ d̄ eo ſuat opi
nio q̄nta ꝑ eū d̄ino preſidio geſta
ſūt· Pluā q̄ dē nouē ꝓuīciales ego
āt q̄ ad nos v̇ āuicrēt ꝑuenire non
taceā· Fuit enī iſte ruſtic⁹ hñs vxo
rē ⁊ filios· ſz nō ꝓpt̄ea ī reb⁹ diuinis

iunior. Aiūt aūt ꝑ noctē veniſſe ali
quādo malignos viros ad caulas
ouiū eiꝰ ⁊ cū rape niterent ſubito
vinctos nullo ligāte fures tūc illū
die facta veniente īueniſſe ligatos
eos ⁊ ſoluiſſe quidē ab inuiſibilibꝫ
vinculis culpaſſe tamen ⁊ dixiſſe.
Cur fratres dū liauiſſet q̄ deſidera
batis accipe elegiſtis potiꝰ ea rape
re: ⁊ noctē ducere inſigit infelicem.
Tū miſeratus eoꝝ: magis aūt ad
meliora eos erudiens ait. Abite.
hunc ſumētes arietem. laboraſtis
q̄ꝑ pervigiliis ⁊ decet vos ſine queri
moniis recedere ab ouibus meis.
Qđ q̄d q̄libet iuſte poterit admirai

De filia eius mortua q̄ de ſe
pulchro interrogāta reſpōdit.

Nihilominꝰ etiā illud apud fi
liā eiꝰ v̄ginē noīe herenē q̄
dā notꝰ eiꝰ ſpē aliquā depoſuerāt:
q̄ ſumēs depoſitū ſb̄ t̄ra recōdidit.
vbi caute credidit cuſtodiri. Cōti
git iterea mori puellā nl̄ ꝯfeſſā pꝰi
Venit hō depoſitū repetēs: ignorā
te ſpiridione q̄d loq̄retur. Cūq₃ in
10 tota domo requiſiſſet nec inueniret:
flebat. capilloſq₃ vellebat: ⁊ mor
ti vicinꝰ eē videbat ille q̄ depoſuerāt;
Hec ſpiridion fieri vidēs ⁊ curſim
veniēs ad ſepulchꝝ vocauit noīe
puellā. Qua reſpōdente, de cauſa de
poſiti requiſiuit. Et cū ab ea didiciſ
ſet. reuerſus ⁊ inueniēs vbi puella
ſignificauerat. reddidit homini qđ
petebat. Quoniā quidē ad huc
veni ſermonē: nō ē incōgruū etiā
iſtud addicere. Mos erat huic ſpi
ridioni ex fructibꝰ qui naſcebātur
ei alios quidē pauperibꝰ erogare.
alios autē gratis mutuari volenti
bꝰ. ſed neq₃ ꝑ ſe dabat. neq₃ per ſe
recipiebat. ſed ſolū cubiculū demō
ſtrabat inuitās petētes: vt quan
tū opꝰ haberent tollerēt. et denuo
reuocarent quantū ſe nouerāt ab
ſtuliſſe. Quidā vero dū mutuū pce
piſſet. reuerſus ē poſt aliquātulū
qđ tulerat redditurus. Quē dū ſꝫm
conſuetudinē iuſſiſſet reponere in
cubiculo qđ exinde fuerat mutua
tus. ad iniuſtitiā ille ꝯuerſus ⁊ cre
dens latere ſpiridionē nō reddidit
qđ debebat. ſꝫ auferēs debitū qua
ſi reddidiſſet abſceſſit. Qđ tū lon
go tēpe nō erat ignorandū. Poſt
certū nanq₃ tempꝰ venit rurſus pe
tēs ab eo mutuū. At ille miſit cum
ad horreū: data poteſtate vt ipſe ſi
bi metiētur: quantū opus habēt
Vacuū vero eūdē locū inueniēs. ⁊
hoc occultata fide cognoſcens ſpi
ridion nunciauit. Ille r̄ſpondit ei
Mirū eſt o homo qđ loq̄ris. Quo
tibi ſoli viſū eſt horreū neceſſariis
defeciſſe. Sꝫ cōſidera potius apud
temetipſū ne forte mutuatus alia
vice qđ debueās primitꝰ nō ſolui
ſti. Si enī hoc nō ē. indubitanť nō
ꝓuabis q̄bꝰ eges ſꝫ rurſus accedēs
inuenies. Sic igit̄ ille captꝰ ei qđ de
liqueāt indicauit. Dignū ē igitur
huiꝰ ſacratiſſimi viri mirai purita
tem ⁊ eccleſiaſtici ordinis valde cu
ſtodiā. Dicitur itaq₃ quodā tpe
ꝓ aliqua vtilitate in vnū cyprios
epōs ꝯueniſſe ⁊ int̄ eos fuiſſe huc

Spiridionem ⁊ Triphilliū ledren
ſem epiſcopum· virum eloquio ⁊
ſapientia· necnon perito legibus
eruditū· Cum itaqꝫ collecta celebꝛ̄
retur· iniūctum eſt triphillio vt fa
ceret ſermonē in populo· Cumqꝫ il
le locus veniſſet ad medium tolle
lectum tuum ⁊ ambula· cubile di
xit pro lecto· mutans nomē· Spiri
dion autē indignatus in eum ⁊ ex
iliēs de cathedra ſacerdotali· tu me
lior es inquit ei qui lectum dixit·
quia verbis eius vti confunderis.
Hoc autē fecit populo inſpiciēte:
mediocriter docēs eū qui eloquij
ſupercilio preſumebat· Erat enim
ydoneus ad pudorem incutiendū
cum eſſet venerandus ⁊ operibus
glorioſus· ſimulqꝫ ſenex euo· atqꝫ
ſacerdotis officio ¶ Qualis autem
circa peregrinorū ſuſceptiones fu
erit· hinc apparet· Inſtante iā q̄
dragesima quidā ex itinere venit
ad eum: quibus diebus conſueue
rat cum ſuis continuare ieiunia ⁊
die certo comedere· medios dies ſi
ne cibo cōſiſtens· Videns itaqꝫ pe
regrinum valde defectum· pergē in
quit ſue filie laua peregrini pedes·
⁊ cibos appone· Cumqꝫ virgo dixiſ
ſet nec panē eē· nec alphita qua
rum rerū ſolebant nihil habere re
conditū ꝓpter ieiuniū· orās primū
veniāqꝫ petens· filie iuſſit vt porci
nas carnes quas domi ſalitas ha
bebat coqueret· Quibus coctis: ſe
dens cū peregrino poſitis carnibꝰ
comedebat· ⁊ rogabat vt vna cū
eo ederet peregrinus· Quo refutan
te chriſtianūqꝫ ſe ꝓfitente· ꝓpterea
magis inquit non refutare debes·
Omnia enī munda mundis· ſicut
ſermo diuinus edocuit· Hec quidē
de ſpiridione dicta ſufficiant·

¶ Capitulū· xi·

Precipue vero inſigniſſimā
eccleſiā demonſtrauerūt
⁊ dogma dilatauerunt vi
te virtutibus· q̄ conuerſatōne mo
nachica illo tempore fruebantur·
Vtiliſſima nanqꝫ res ad homines ve
nit, a deo iſta ē philoſophia· que
multarū doctrinarū ⁊ dyalectice ar
tis ſtudia deſpicit· tāq̄ ſit minuta
⁊ melioris operis tempꝰ impediat
atqꝫ ad viuendū nihil oſtendat·
Hec igitur philoſophia ꝯuerſati
one miranda naturali ſimpliciqꝫ
prudētia docē omnino q̄ nequitiā
perimāt· ⁊ operētur vtilia· Nō enī
ꝑdicat virtutē· ſed magis exercet:
nihili pendens humanā gloriā. vi
riliterqꝫ reſiſtens paſſionibꝰ anime
⁊ neqꝫ nature neceſſitatibus ſe ſub
dit· nec corporis infirmitati ſuccūbit
diuine virtutis mentē habens· ſe
per contemplatur omniū creatorē
⁊ eum nocte dieqꝫ colens oratōni
bꝰ ⁊ letanijs placat indubitāter:
Anime vero puritate ⁊ bonorū actu
um conuerſacione ad miniſteria
diuina ſe componēs· purgatōnes
aſperſioneſqꝫ contemnēs· ſolas ve
ro pollucōnes peccata putās· extrī
ſecus irruentes caſus exſuperat· et
omniū abſolute huiꝰmodi dn̄atur·
nō ꝑ ſtabilitatē neceſſitatēqꝫ vite q̄
libet volūtate mutatur: non mala

patiens vlciſcit̄· nō lāguore aut in
digencia neceſſarioꝝ ꝯpſſa morde
tur· ſ; potiꝰ gloriat̄ in talibꝰ Paciē
ciam· manſuetudinē· mediocrita
tē in omni vita meditat̄· ⁊ quantū
nature humane poſſibile deo ē eē
vicinū. velut in trāſitu vtens pre
ſentibꝰ neq; circa poſſeſſionē rerū
occupata cōſtringit̄· neq; vltra q̄
opꝰ ē in p̄ſenti puidere forſan vige
tur· Semp aūt ſimplicitatē ⁊ exer
citū huiꝰ inſtructōne laudās· bea
titudinē cōtemplatur eternā· ⁊ ad
felicē terminū omni vinacitate fe
ſtinat· Timore dīno ſine intermiſ
ſione ſuſpirās· turpiloquia reſpu
ens ⁊ nec vſq; ad vocē emittere pa
tiens· quoꝝ actiones ſuis actibus
noſcitur exſoluere in breui ꝯprehē
dens neceſſaria nature· ⁊ cogens
corpꝰ mediocribꝰ indigere· caſtita
ti luxuriā ſubdit· iuſticia punit in
iuſticiā ⁊ veritate mendaciū· Diſci
plina rerū omniū menſuras parti
cipatur cū primis in vnanimitate ⁊
ꝯmunione ꝯſiſtit· amicorū puida
eſt atq; peregrinoꝝ; que ꝓpria ſūt
ꝯmunia facit egentiū ⁊ tuet̄ vtilia
ſingulorū· neq; gaudētibꝰ importu
na ⁊ tribulantibꝰ remediū cōſola
cionis apportans· ad verū bonū di
ligenciā ſuā ſemp extendens· ſer
monibꝰ caſtis ſapientibuſq; cōſi
liis ornato ac vano eloquio remo
tis erudiens atq; curans veluti q̄
buſdā medicaminibꝰ audientes
cū honore ⁊ reuerencia diſpoſicōes
ſuas celebrans· contencōne· certa
minibus iraq; priuata· Nam cum
ſit racōnal' omnē motū irrationa
lem fugit· generalit̄ paſſiones cor
poris deuincit ⁊ anime· Huiꝰ itaq;
elegantiſſiē philoſophie p̄nceps
quidem fuit ſicuti quidā dicūt he
lyas ꝓpheta· ⁊ baptiſta Johānes.
Phylo autē pitagoricus ſuis tēpo
ribꝰ refert vndiq; egregios hebre
orū in quodā predio circa ſtagnū
mariā i colle poſitū philoſophari
habitaculū vero eoꝝ ⁊ cibos ⁊ con
uerſationē talem introducit qua
lem ⁊ nos nūc apud egypciorū
monachos eē conſpicimꝰ Scribit
eīm inchoātes eos ad philoſophi
am accedere omnibꝰ ſibi cōpetenti
bꝰ rebꝰ cunctiſq; abrenūciaē ꝓmix
tionibus· ⁊ extra muros in ſolita
riis agris ⁊ ortis ihabitaē· domos
autē eis eē ſacraria que apud nos
monaſteria nūcupātur· ⁊ in eis cō
uerſacōe ſalutari honeſta celebra
re miſteria· diligenterq; pſalmis ⁊
ymnis placare diuinitatē· ⁊ ante
ſol' occaſū nō guſtare cibū· Alios
āt p tres dies ⁊ ampliꝰ certiſq; die
bꝰ in pauimēto hēe cubilia· vino
ſemp ⁊ ſanguinē hn̄tibꝰ abſtinē·
cibū eis eē panis ⁊ ſalis ⁊ yſopi·
⁊ potū aque· mulieres eis cohabi
tare ſeniores, virgines ꝓpter amorē
philoſophie· ſpōtanea volūtate
nupciis abſtinētes· Et phylo q̄dē
hoc modo referens· videtur aperire
q̄ hii qui ex hebreis ſcd̄m eū xpia
ni ſūt facti adhuc iudaice viuerēt
eoꝝq; inſtituta ſeruarēt Apud ali
os eīm n̄ inuenit̄ huiꝰ vite ꝯuſatō
vn̄ cōiiicio ex illo apd̄ egiptios hāc

philoſophiā habuiſſe principia
Alij vero dicūt huic cām fuiſſe cō
uerſacōni pſecutiones: que religio
nis cauſa ꝑ tēpa ꝓuenerūt Et q̄n
fugiētes in mōtibꝰ ⁊ vallibꝰ deſer
tiſqꝫ morabātur. ad modū ſe vite
huiꝰ aſſueuerūt. ¶ De Anthonio
Sed ſiue Egypcij ſiue alij q̄dā
huic ab initio philoſophie
prefuerūt. illud tn̄ apud oēs con
ſtat. quia ad ſūmā reuerentiā atqꝫ
pfectionē moribꝰ exercitacōibuſqꝫ
decentibꝰ hāc ꝯuerſationē vſqꝫ ꝑ
duxit. ¶ Anthoniꝰ maximꝰ mo
nachoꝝ quē tūc in deſertis egypti
morātē ꝓpter gloriā virtutis eius
imꝑator Cōſtantinꝰ amicū fecerāt
litteris honorabat. ⁊ vt ꝑ quibꝰ
vellet ei reſcriberet expetebat Fuit
autē iſte vir Egypciꝰ genere ortus
inſigni vico in loco heraclie apud
egypcios ꝯſtituto. Is puer relictꝰ
orphanꝰ paternos donauit agros
cōuicaneis ſuis. aliā vero ſubſtan
ciā diſponens. preciū pauperibus
erogauit. ſtudioſi eſtimās eē phi
loſophi. nō ſolū ſemetipſū ſpolia
re pecunijs. ſed eas diſpenſare ꝓfi
cue. Iunctꝰ autē ſtudioſis ſcd̄m
ſe viris: virtutes zelabat̄ vniuſo
rū. ꝓbans bonā vitam ſuauē fieri
ipſa cōſuetudine. licet fuerit p̄mo
difficilis. modos adinueniebat ab
ſtinentie pociores: ⁊ quotidie exer
citacōne creſcebat. tāq̄ ſemp inci
piēs aliquid innouabat̄ afflictio
nibꝰ corpis puniendo libidinē. ſa
cre vero ſapientie voluntate paſſio
nibꝰ aīe repugnādo. Erat enī eiꝰ
eſca ſolꝰ panis ⁊ ſal. potꝰ aq̄. prā
diiqꝫ tps ſol' occaſus Frequent̄ ei
duos ⁊ āplius dies ſine cibo mane
bat Vigilabat vt ita dicat̄ ſp q̄dē
iugi nocte ⁊ oracōibꝰ ꝯtigebat q̄dē
diē Si v̄o ſōnꝰ incūbēt. ſtādo pau
lulū dormiebat. plerūqꝫ paumēto
iacēs ſolāqꝫ terrā ſtratū reqēcōmi
hūs Olei ſiq̄dē vnctōnē. lauacroꝝ
atqꝫ ſimiliū vſū modis oībꝰ euita
bat. qꝛ humectatiōe ſua i mollitiē
robur corpis īmutaret Aiūt ei ne
qꝫ nudū eū aliq̄n viſū. Lr̄as v̄o ne
qꝫ ſciēs neqꝫ mirabat̄. ſꝫ potiꝰ mētē
bonā tāq̄ ſeniorē lr̄aꝝ q̄z tn̄ inuē
torē laudabat iure. Fuit aūt cle
mētiſſimꝰ p̄cipue. caſtꝰ. fortis. grā
tꝰ colloquētibꝰ. ſine vlla triſticia.
Et licz qui cū illo diſputarēt certa
tiue q̄ſtiones inferrēt. tn̄ more ſo
lito ſapiēt̄ ⁊ diſciplinabilit̄ creſcē
tē ſedabat ſepe ꝯtencōnē. ⁊ ad mē
ſuram debitā ꝑtinꝰ trāſferebat: lo
q̄uenciūqꝫ ſibi ſtrepitū tēperabat
eorūqꝫ mores veluti q̄dā regula cō
ponebat. Tātis itaqꝫ v̄tutibꝰ diuine
ꝓuidēcie redūdans. eū futurā p̄ſciē
nō eſtimabat eē virtutē. ⁊ ꝓpterea
nec laborādū inanit̄ circa talia ſua
debat. q̄n nec ignorantē future pe
ne ſuccūbere. nec ſciētē ꝓpt̄ea ſem̄
eē declarabat Verā naqꝫ btitudi
nē in cultura dei ⁊ legū eiꝰ obſerua
tione dicebat. Sicut āt h eēt cura
docebat vt purgaret aīaꝫ. q̄ poſſꝫ
īſpicere ⁊ futuroꝝ noticiā poſſidē
deo videlicz p̄ſcientiā declarante.
Vacarē āt nec ipē patiebat̄ ⁊ bn̄ vi
ctuꝝ ſp opa ī p̄cipiebat. ac ſemet

ipſum diſcuteret et ſecum poneret rationem
eorum que geſſit die noctuque. Si quid au-
tem indecens ageret, conſcriberet ut de ce-
tero pareret in delicto. ſemetipſum ſcilicet
erubeſcens ſi plurima ſui delicta ope-
ruiſſet. ſimul etiam metuens ne per conſcri-
ptionis inditium fieret alijs manife-
ſtus. Erat enim laborioſus et maxime
pro conſolatu oppreſſorum. Quis etenim
aliter ſic ferventiſſime fuit ſtudioſus.
quorum gratia ſepe veniebat ad civitates. et
Plurimi namque ipſum compellente cogebant
eum legatione fungi apud iudices et
magiſtratus: quorum ſinguli vel videre eum
iudicabant nimis egregium. loquen-
tem audire et precipienti parere glori-
oſum. Qui cum talis eſſe ſtudebat tamen ig-
norari et latere per heremum. Si vero ne-
ceſſitate faciente veniſſet in civitatem
diſpoſito negocio pro quo venerat. ad
deſertum continuo redibat. Piſces nam-
que dicebat per humectam nutriri ſub-
ſtantiam. monachis autem ornatum ferre
ſolitariam vitam et ſicut illi terre tactu
tabeſcunt. ſic gloria monachorum ad
urbes accedendo fedatur. Obedientem
vero ſe gratumque conſpicientibus exhibe-
bat. ſtudebatque ut neque haberet tu-
mentem ſuperbamque naturam. nec putare-
tur huiuſmodi. Sed hec quidem pauca vir-
tutum anthonij dicere ſum compulſus ut
tanti viri per hec exempla conſideremus
philoſophiam. ¶ Plurimos igitur
atque probatiſſimos habuit audito-
res. quorum alij quidem in egypto et libia. a-
lij vero in paleſtina et ſyria et arabia
claruerunt. et unuſquiſque eorum non minus
ſe quam doctor apud quos eſt commoratus
exercuit. multoſque docuit et ad ſimi-
lem virtutem philoſophiamque perduxit. ita ut
quendam hi labor eſſet circuire civitates
et provincias vel pagos. et diligenter
anthonij diſcipulos eorum congregare ſuc-
ceſſores. Sed quomodo inveniri poterant fa-
cile. quibus erat ſtudium diligentiſſimum
ſuam vitam latere et non ſicut plurimi nunc
hominum elati per gloriam ſemetipſos expo-
nant et cunctis inſinuant. ¶ De pau-
lo ſimplice diſcipulo anthonij.

Fuerunt autem probatiſſimi diſci-
puli quos percepimus antho-
nij. alij quidem multi necnon et paulus
appellatione ſimplex. Hunc aiunt
cum eſſet ruſticus bona ſpetie coniugem ha-
buiſſe. et eam in ipſo facinore adulte-
rij deprehenſam tacite ſubriſiſſe. et iu-
rando nunquam [illegible] ſe cum ea eſſe miſcen-
dum. Tum ad adulterum habe inquit
eam. et repente diſceſſit ad heremum
apud anthonium. Dicunt enim eum man-
ſuetiſſimum. et patientem valde fuiſſe.
Denique cum iam ſenex eſſet et ad vitam
monachice perdurationis inſuetus.
omnibus eum anthonius experimentis
in nullo invenit eum inferiorem. perfecte
eum eſſe philoſophie teſtatus. ſeorſum
precepit habitare. tamquam non egentem
doctore. Confirmabat autem deus anthonij
teſtimonium. et operibus oſtendebat virum
glorioſum. ipſoque doctore ſuperiorem atque
ad affligendos et expellendos demones
preparatum. ¶ De Ammone egypcio.

Circa huius itaque tempus probabatur et
Ammon egyptius de quo ſermo fertur.
quia cogentibus parentibus duxiſſet
uxorem. nec tamen eam fuiſſet exper-
tus. In principio namque nuptiarum ſpon-
ſam tamquam ſponſus in thalamo percipiens

ꝛ ſolus cū ea ꝑmanēs. ait. Nuptie
quidē nr̄e o mulier. vſqꝫ ad hoc ce/
lebrate ſūt tēpꝰ. Et quale bonū ſit
poſſe virginē ꝑmanē. ꝛ ſacris lr̄is
edocebat. ac ſeorſū ſolꝰ manere tē
ptabat. Sꝫ qm̄ de virginitate q̄dem
ſmones virgo laudauerat. diuidi
aūt ab eo gue diiudicabat. i alio
cubiculo dormiēs ānis. xviij. cū ea
manſit. neqꝫ tūc a monachica ab/
ſtinētia ſe ſuſpendēs. Interea muli
er viri zelata virtutē. eſtimauit n̄
eē iuſtū tm̄ viꝝ domi celari ꝓpter ſe
ſꝫ oportere pociꝰ ſeorſū vtrūqꝫ phi/
loſophari. ꝛ ob hoc ſupplicauit vi/
ro. At ille gr̄as agens deo ꝓ hmōi
cogitacōe mulieris. tu quidē inq̄t
hāc habe domū. ego mihi aliā fa/
bricabo. Et in meridianā p̄te deſer/
ti ſtagni marie veniēs circa locum
ſcythi ad montē qui dicit̄ nitrie
duobꝰ ꝛ centū annis ibi philoſo/
phatꝰ ē. ānis ſingul̄ viſitans ſecū
do mulierē ¶ Huiꝰ itaqꝫ ſacratiſſi/
mi principis hoꝝ monaſterioꝝ mul/
ti fuerūt digniqꝫ diſcipuli ſicut ſuc/
ceſſiones oſtendūt. plurimaqꝫ ꝛ
veneranda per eū peruenerūt. que
p̄cipue apd̄ egyptios monachos
perfecteqꝫ ſeruātur. Nā cū maxima
diligēcia p ſucceſſionē tradicōnis
alterutre curāt virtutes ātiquorū
memorie tradere monachoꝝ ſed a
me illi memorandi ſūt q̄ ad nos vſqꝫ
puenerūt. Contigit igit̄ huic viro
ꝛ theodoro eiꝰ diſcipulo euntibꝰ ali
quē trāſire fluuiū: quē dicūt licū.
Ne vero ſe alterutrum nudos videret
iuſſit ammō vt recederet theodorꝰ.

Cūqꝫ et ſemetipſū nudū erubeſceret
inueni. repēte diuina virtute trāſlatꝰ ē
in vlteriorē ripā. Trāſiēs vero the
odorꝰ aquā. ꝛ videns nec veſtē eius
nec pedes infuſos. ſupplicabat ſeni
vt cauſā rei depromeret. Cūqꝫ ille
dicere cūctaret. ille vero nō alit̄ ſe ꝓ/
greſſuꝝ n̄ cognoſceret. ꝓmittente
theodoro nulli ſe eo viuo rē fore di/
cturū. cōfeſſus ē q̄d euenit. ¶ Pro/
ximū vero miraculū huicqꝫ rei cōti/
git qd̄ narrabo. Iniuſti p̄ntes ali/
cuiꝰ a cane rapido pcuſſum filiū ꝛ
pene mortuū obtulerūt ei. ꝛ eiulā/
tes dep̄cabātur vt curaret. Tū ille
ad eos. n̄ eget inq̄t mea curatōne
ſꝫ vos ſi vultis reddere bouē quē ra/
puiſtis dn̄is ſuis. egrotꝰ repente ſa/
nabit̄. Qd̄ etiā ↄtigit. Nā vt r̄ſtitu/
tus ē bos. paſſio mox receſſit a pu/
ero ¶ Qn̄ ergo ammō iſte morie/
bat̄ ſc̄i anthonij vidiſſe aiām eiꝰ
in celū ferri. diuinis poteſtatibꝰ cum
pſalmodia p̄cedētibꝰ eā ↄſulētibꝰ
qꝫ eis q̄ circa eū erāt. cauſā huius
miraculi nō abſcōdit. Sciebāt enī
qm̄ aerē intēto obtuitu reſpitiēs.
cū ſtupore miraculi cuiuſpiā reſpi/
ceret viſionē. Cūqꝫ poſtea venientes
q̄dā de ſcythi nūciaſſent hora viſi/
onis āthonij. ꝛ ↄueniſſꝫ eū trāſitu il/
liꝰ viri. bn̄ficauerūt āboꝝ illū q̄dē qꝛ
ab maifeſta bō tn̄ſiſſꝫ. illū vo qꝛ tā
tā alōge meruiſſꝫ cernere viſionē.
Multoꝝ ei dieꝝ iter ē locoꝝ i medio
poſitoꝝ q̄s tegebat alterut̄. Et hec q̄
dem ita relata ſūt

¶ De Euthiciano monacho.

In hoc quidem de preſulatu audiui

ꝓbatiſſime pꝛbatuꝫ euthicianũ q̃
i bithinia circa olimpũ morabat̃
Erat q̃ppe gr̃a d̃ina repletꝰ ad cuɑ̃
tiones paſſionũ·ꝛ miracula rexꝛ
operꝝ·ita vt ipi ꝯſtantino ꝓpt̃ virtu
tẽ vite amicus eẽt·Jllo ſiquidẽ tp̃e
iunctꝰ q̃dã ſpatariꝰ q̃ in ſuſpicõnẽ
venerat q̃ſi ꝑ aſſumpta tyrãnide
fugit·ꝛ req̃ſitꝰ circa olimpũ ꝯp̃hẽ
ſus ẽ·Rogãtibꝰ aũt neceſſariis eiꝰ
euthicianũ vt ꝓ eo apd̃ p̃ncipeꝫ le
gacõne fungeret̃·priꝰ inq̃t ꝓuiden
dũ ẽ vt is hõ liberet̃ a vicul̃·ne cu
delit̃ ꝯſtrictꝰ intereat·Tũc d̃r ad vi
culoꝝ d̃ixiſſe cuſtodes: rogãs vt
eũ ab hmõi neceſſitate releuarẽt·
Qui cũ hoc facere noluiſſent·ſpõte
ianue clauſe reſerate·ꝛ vincli cate
ne ſũt ꝛ̃pẽte dirupte·Poſtea vͦ ad
p̃ncipẽ veniẽs bizãtio tũc degentẽ·
ꝑatiſſimũ bñficiuꝫ ꝓmeruit qd̃ po
poſcit·Nõ eñi poterat ꝯſtãtinꝰ eiꝰ
peticõibꝰ denegaẽ·cũ ei ſũmi hono
ris cumulũ exhibẽt·Hec itaqꝫ bre
uit̃ a nob̃ dicta de monachis q̃ tũc
clare ſũt pꝛbati ſuffitiãt·Cui vero d̃
hiis ſb̃tilioꝛ cura fuerit: querẽs in
ueniet plurimoꝝ vitas h̃ nõ eẽ cõ
ſcriptas·

¶ Theodoricꝰ·Capitulũ·xvj·

ET licet per oĩa ita floreret
eccĩa nõ tñ ꝓtulit inimicꝰ
eleuatã ſimul atqꝫ ſplendẽ
tẽ valde r̃ſpitiẽs·ſꝫ maliuola cepit
mouere ꝯſilia·ꝯtendẽs gubernatã
a dño·ꝛ mũſoꝝ creatore ſubmer
gere Videbat itaqꝫ paganoꝝ erro
reꝫ fuiſſe nudatũ·captaqꝫ varia de
monũ machinamenta·ꝛ creaturã
a plurimis iã nõ adorari·ſꝫ creato
ri ymnos decent̃ offerri·ea gr̃a iã
ñ apte ꝯtra dñm ꝛ ſaluatorẽ nr̃m
excitabat belluꝫ·ſꝫ viros inueniẽs
xp̃ianos q̃dẽ ſe vocabulo ꝓfitẽtes ſꝫ a
moꝛ̃ hõris ꝛ vane glie ſeductos ad
ſuitutẽ organũ eos ſue machĩacio
nis h̃uit: ꝑ q̃s p̃rimos ad p̃ſtinũ
r̃duxit erroꝛẽ·ñ q̃dẽ creaturã rurſus
adorari p̃cipiẽs·ſꝫ ipſũ creatoreꝫ ꝛ
mũdi opificẽ coeq̃tũ aſtruẽs creatu
re Vbi ãt hͦ p̃ncipiũ·ꝛ queãdmo
dũ h̃ iimicꝰ ziʒaĩa ſemĩauerit·enã
rabo·Alexãdria ciuitas ẽ maxia ꝛ
hõim multitudĩe copioſa·ñ egyp
tioꝝ ſolũmõ ſꝫ eẽ hebreoꝝ ꝛ libicoꝝ
ĩca egyptũ obtinẽs p̃ncipatũ·In
hꝰ itaqꝫ ciuitatis p̃ſulatu ptꝰ petrꝝ il
lũ icliitũ ꝓpugn̄atorẽ q̃ ſb̃ ipſis tyran
nis diocletião ꝛ maximião nouiſſi
me ipiũ ſpõte d̃ponẽtibꝰ mãtirii co
ronã ſuſcepat·ſucceſſit achillas Js
ei ſb̃ illo egregio petro arriũ ordĩa
tũ diaconũ captũqꝫ i meletii noui
tatibꝰ ꝛ ab eccĩa pulſuꝫ rogatꝰ a fi
delibꝰ denuo ſuſcipiẽs miſtrare ce
pit·Ptꝰ achillã vͦ alexãder fortiſ
ſimꝰ euãgelici dogm̃tis p̃dicatoꝛ or
dinat̃ ep̃s·Hoc tp̃e arriꝰ i ordine
q̃dẽ p̃ſbiteroꝝ eãt ꝛ expoſicionẽ di
uinaꝝ ſcripturãꝝ videbat̃ hře ꝯmiſ
ſã·Vidẽs ãt alexãdꝝ ꝓpõtificatꝰ gu
bernacula ſuſcepiſſe·euẽtũ tp̃is ñ
poꝛtauit·ſꝫ a mordacitate ꝯpulſus
litis q̃rebat iitiũ·Porro laudabilẽ
vidẽs viri ꝯuſacionẽ neq̃ꝗ̃ calũni
as ꝯtrexẽ p̄ualebat·vexꝫ tñ q̃eſcẽ il
lũ ꝓhibebat iuidia·Hũc ḡ inueni
ens inimicis veritatis ꝑ eũ inſus ẽ

excitare in eccleſia tēpeſtatez· Apo
ſtolicis em̄ alexādri doctrinis iſta
bat apte reſiſtē· ⁊ ille quidē ſima
ſequēs eloq̄a· eq̄ honoris cū p̄re ⁊
eandez ſubſtanciā hr̄e cū deo geni
tore filiū p̄dicabat· arri⁹ aūt ediu
ſo veritati repugnās creaturā filiū
factūq̄ꝫ dicebat· adiciēs eāt ali
qn̄ q̄ndo nō eāt· ⁊ alia q̄ ex illi⁹ lit
teris indicant̄ iſana· Hec ḡ nō ſo
lū in eccl̄ia p̄ſiſtebat docēs· ſ ctiā i
extraneis ꝯuētib⁹ atq̄ꝫ ꝯciliis ⁊ do
mos circuiēs q̄buſcūq̄ꝫ poteāt ſua
debat· ¶ Zozomenus·

Reprehendentes q̄dā hōīs vi
ros· alexādrū q̄ꝫ culpabāt eo
q̄ nō vtilit̄ ſileret· dū ꝯtra dogma
fierēt nouitates At ille arbitrat⁹
meli⁹ eē de dubiis ſmonē ex vtriq̄ꝫ
pte ꝓponendū· vt nō videret̄ ex ne
ceſſitate· ſ poti⁹ ex ſatiſfactōne cer
tamen ablatū· iudex cū clero ꝯſidēs
ad altercacōnē adduxit vtrāq̄ꝫ ptez
Vt aūt euenīe ſolet circa certami
na verboꝝ vtrimq̄ꝫ ſupare nitebāt̄
Arri⁹ tamē nullaten⁹ acq̄eſcē vole
bat· q̄ ꝯſubſtantial̄ fili⁹ ⁊ coet̄n⁹
p̄ri· ¶ Theodoricus·

Alexāder āt ap̄licoꝝ dogmā
tū p̄dicator: pri⁹ quidē eū ꝛuo
care āmonicōīb⁹ ⁊ ꝯſiliis niteba
tur Cū vero eū ſupbire vidiſſꝫ· ⁊ a
pte ipietatis facinoā p̄dicare ex or
dine ſacerdotali remouit Audieāt
em̄ clamāte ſima lege· ſi ocul⁹ tu⁹
dexter ſcādaliſat te erue eū ⁊ p̄ice
abſte· Hoc itaq̄ꝫ tpe romane q̄dē
eccl̄ie ſilueſter gubernacula retine
bat melchiadi ſuccedēs q̄ pt⁹ mar
cellinū clarificatū in pſecucōne gē
tiliū ſuſcepat intra pontificat⁹· An
tiochie vero poſt tyrannū eccleſie
inchoāte pte vitalis p̄ſul extabat
q̄ etiā antiquaz ex multis tpib⁹ de
ſtructā a tyrānis edificauit eccl̄iaz
Poſt quē phylogoni⁹ pōtificatuz
ſumēs ⁊ reliqua edificia ſup addi
dit· ⁊ zelū pietatis liciniī tpib⁹ de
mōſtrauit· In iheroſolimis autez
poſt hermonē machari⁹ ordinat⁹
ē vir noīe ſuo dign⁹· ⁊ oīb⁹ boni s
ornat⁹· Eo demq̄ꝫ tpe ꝯſtātinopoli
alexāder pōtificatū ſacri miniſterii
poſſidebat ap̄licis donacōīb⁹ val
de clar⁹ Tūc igit̄ alexādrin⁹ vidēs
arriuz amoris indiciarii aculeo ſti
mulai· ⁊ multos ad blaſphemias
deceptos eigere· ꝯciliaq̄ꝫ ꝓpria cele
brare eccl̄iaꝝ p̄ſulibus ei⁹ blaſphe
miā ſuis literis indicauit·

¶ Socrates· Capitulū· xiii·

Dilectiſſimis atq̄ꝫ clariſſimis
vbiq̄ꝫ catholice eccl̄ie ꝯmi
niſtris alexander in dn̄o ſalutem·
Cum vnuz catholice ſit corp⁹ eccle
ſie mandato exiſtēte in ſacris ſcri
pturis vt ſeruetur vinculū pacis ⁊
vnanimitatis conſequēs eſt debē
noſtris ſcribere ⁊ alterutris que a
pud ſingulos aguntur inſinuare·
vt ſiue patit̄ ſiue gaudet vnuz mē
broꝝ ꝯpatiamur aut cōgaudeamus
ad inuicē· In noſtra igit̄ prochia
nunc egreſſi ſunt viri iniqui ⁊ chri
ſto rebelles docētes apoſtaſiā quā
ēēe quilibet precurrere ſuſpicetur
antichriſto· ⁊ volui quidē hoc taci
turnitati ꝯtradere· ſi q̄uo int̄ ſolos

apoſtatas ↄſumeret᷑ hoc malū. ⁊ n̄
loca alia pet̄n̄do ſimplicitatē ſordi
daret audit⁹. Sȝ q̄m euſebi⁹ nunc
nicomedie putans in ſe ↄſiſtē cāſ
ecc̄ie qꝛ cū reliquiſſet beriticoꝝ ciui
tatē ⁊ ↄcupiſſȝ nicomedienſē eccle
ſiā nō ē in eo vlcio ſubſecuta. p̄o
cinat᷑ etiā hiis apoſtatis. ⁊ ſcribē
vbiqꜫ molit⁹ ē cōmēdans eos. ſi q̄
mō trhat aliq̄s ignorātes ad hāc
peſſimaȝ hereſim ⁊ xp̄o rebellē. iō qꜫ
neceſſariū indicaui ſciēs qđ ī lege
ↄſcriptū ē vlteri⁹ non tacere. ſȝ vob̄
oib⁹ indicarē. q̄tin⁹ eciā vos ſciatis
apoſtatas. ⁊ eoꝝ hereſis v̄ba neq̄ſ
ſima caueatis Si ḡ ſcribit vob̄ euſe
bi⁹ ne recipiatis eū. nec ei⁹ ſcripta
ſuſcipiatis. Antiquā em̄ calliditā
tē tp̄e ↄpreſſaȝ nūc p iſtos ē noua
re volēs. fingit quidē ſe q̄ſi p iſtis
ſcribere opere vero demōſtrat. quia
ꝓ ſemetip̄o talib⁹ ſtudere feſtinat
Apoſtate vero fūt iſti arri⁹ ⁊ achil
las. Cū eis āt apoſtauerūt arthal᷑
Caponi⁹ alter arri⁹. ſarmatius. eu
ſoius. luti⁹. iuli⁹. menas ⁊ helladi
us. gauiſus. ſecūd⁹ ⁊ theonas. q̄
epi aliquādo fūt dicti. Eavo q̄ opi
nantes loquūtur hmōi fūt. Nō ſē
p inquiūt de⁹ pat᷑ fuit. ſȝ fuit q̄ndo
de⁹ pat᷑ nō fuit. dei aūt verbū ex n̄
exiſtētib⁹ factū eſt. Exiſtēs em̄ de⁹
ex nō exiſtēte nō exiſtenteȝ fecit. q̄
ꝓpter aliq̄n fuit q̄n non fuit. Crea
tura ē em̄ ⁊ factura fili⁹ nec ſimilis
eſt pr̄i ſcđm ſbam. neqꜫ ver⁹ eſt ne
qꜫ vera ei⁹ ſapiētia eſt. neqꜫ veꝝ na
turalit᷑ patris verbū ē. ſȝ vn⁹ quidē
creaturaꝝ ⁊ facturaꝝ ē. abuſiue āt
dicit᷑ verbū ⁊ ſapia. fact⁹ ⁊ ipſe eſt
exiſtēs in ꝓprio dei verbo ⁊ in dei ſa
piētia in qua ⁊ ipſū ⁊ oīa fecit de⁹.
Vñ ↄuertibilis eſt ⁊ mutabil᷑ p
naturā. ſicut ⁊ vniuſa racionalia.
Peregrinuȝ em̄ ⁊ extraneū ⁊ remo
tū eſt verbū a paterna ſubſtātia ⁊
inuiſibil᷑ ē filio pat᷑ Nō em̄ pfecte ⁊
itegre nouit fili⁹ patrē. neqꜫ euȝ p
fecte videre p̄ot. Nā nec ſuaȝ ſubſtā
ciam nouit fili⁹ ſicut ē. Propt᷑ nos
em̄ factus eſt vt nos p eū tāq̄ p i
ſtrumentū crearet de⁹ ⁊ neq̄q̄ ſub
ſtitiſſet. niſi nos de⁹ facere voluiſſȝ
Req̄ſiuit ergo quidā ſi p̄ot dei v̄bū
ↄūti ſicut dyabol⁹ ē conuſus ⁊ neq̄
q̄ dicere timuerūt, vtiqꜫ poteſtā q̄n
naturā ↄuertibil᷑ exiſtēs fact⁹ aiūt
⁊ ↄuertibilis ē. Hec itaqꜫ dicentes
idē arriū ⁊ qui cum eo ſunt ⁊ ī hiis
impudent᷑ inſtātes ipſos ⁊ ſeq̄ces
eoꝝ nos q̄dē cū epis egypti ⁊ libi
arū pene centūȝ ↄuenientes anathe
mati zauim⁹. Qui vero circa euſebi
um ſuſceperūt miſcere ſtudētes veri
tati mendatiū ⁊ impietateȝ cū pie
tate ſociare. ſed nō p̄ualebūt. Vin
cet em̄ veritas nec vlla cōmunio ē
luci cū tēbris neqꜫ ↄcordia xp̄i cuȝ
belial Quis etem̄ talia audiuit ali
q̄n. ¶ Aut quis hec nunc audiēs v̄
ba nō metuet. aut aures cōtinuo
nō obturabit. ne ſordib⁹ taliū v̄
boꝝ ei⁹ polluat᷑ audit⁹. ¶ Quis audi
ens dicēte iohē. in p̄ncipio erat ver
bū. n̄ rep̄hendat iſtos dicētes. fuit
aliq̄n q̄n nō fuit. ¶ Aut q̄s audiēs
ī euāgelio vnigenit⁹ fili⁹ ⁊ p ipſū
oīa fcā ſūt. n̄ odio habebit dicētes

ꝙ ꝟ n⁹ creatura ꝛ ē fili⁹. Quo ḡ ꝑō
terim⁹ eē hoꝝ: q̄ p eū facta noſcun
tur. Aut quō vngēit⁹ q̄ oīb⁹ ƀm
illos ꝯnumerat. Quō etiā ex non
exiſtētib⁹ erit prē dicēte. Eructauit
cor meū verbū bonū. ꝛ iteꝝ. ex vte
ro ante luciferū genuite. Aut quō
diſſimil̄ patri ſb̄a. cū ē ymago ꝑ
fecta ꝛ ſplēdor patris. q̄ dic̄. q̄ me
videt ꝛ prēz. Quō ſi verbū ꝛ ſapīa
dei ē fili⁹. fuit aliq̄n q̄n̄do nō fuit.
Simile ē eñ ac ſi dicāt ſine verbo ꝛ
ſine ſapīa fuiſſe aliq̄n deū. Vel q̄
mō ē. ꝛ ꝯūtibil̄ ꝛ mūbil̄. q̄ dicit ꝑ
ſe. ego in prē. ꝛ paƚ in me. ꝛ iterū.
ego ꝛ paƚ vnū ſum⁹. Per ꝓph̄a ꝟe
ro. videte inq̄t me, videte. q꞉ ego ſū
ꝛ nō mutator. Nā in eo v̄bo illd̄ di
ctū ſit apl̄i, q꞉ fact⁹ ē hō. tn̄ mutat⁹
nō ē. ſꝫ ſicut dixit apl̄us. iħs xp̄s
heri ꝛ hodie. ipē ꝛ in ſecula. q̄ putas
cauſa ſuaſit eis vt dicerent q̄a ꝓpƚ
nos ē fact⁹ cū paul⁹ ſcribebat ꝓpƚ
quē oīa ꝛ ꝑ quē omnia. Vn̄ vero
blaſphemēt. q̄a neſcit ꝑfecte fili⁹
patrē. mirādū nō ē. Nā ſemel ha
bentes ꝓpoſitū rebellādi xp̄o. repu
ciunt etiā voces ei⁹ dicētes. Sic no
uit me pater ꝛ ego agnoſco prēm
Si ḡ ex pāte pater nouit filiū. pa
lā ē q꞉ fili⁹ nō ꝑfecte nouit prēz.
Si āt hoc dicere impiū ē. nouit eñ
perfecte filiū pater. palā ē q꞉ ſicut
nouit pater ſuū verbū. ſic ꝛ verbū
nouit ꝓpriū patrē. ꝛ aliter nō eſt.
Hec dicentes ꝛ reuoluētes ſācſtas
ſcripturas frequenter ꝯuincimus
eos. ꝛ rurſuꝫ tanq̄ cameleōtes mu
tanƚ. ſtudētes ad ſemetipōs trahē

q̄d ſcriptū ē. cū venerit impi⁹ i ꝓfū
dū maloꝝ ſpernit. Multe ſiq̄dē añ
eos hereſes fuerūt: q̄ pl⁹ q̄ꝫ decet
ꝑſumētes corruerūt in iprudenciā
ſuā. iſti vero ꝑ oīa v̄ba ſua mitētes
erigi ad intericōnē diuītatis ver
bi. ꝑ hec illas hereſes firmare poti
us conati ſūt. anti xp̄o facti ꝓpinq̄o
res. Quapꝓpter ꝛ abdicati ꝛ anathe
matizati ſūt ab eccīa. Cōtriſtamur
itaq̄ꝫ ꝓ eoꝝ ꝑdicōne ꝛ maxime q꞉ ꝛ
ipſi aliq̄n q̄ ecc̄ie ſūt audierunt. ꝛ
nūc ab eo ꝓfus exulāt. nō tñ ad
miramur. Hoc eñ ꝛ himeneus ꝛ
philet⁹ paſſi ſūt ꝛ añ eos iudas.
Qui cū eēt ſecut⁹ ſaluatorē. poſtea
ꝓditor fact⁹ ē ꝛ apoſtata. Sꝫ de hiis
quidē ipſis. n̄ ſum⁹ ignari. Dn̄s ei
ꝑdixit. Videte ne q̄s vos ſeducat.
Multi eñ venīēt in noīe meo dicē
tes q꞉ ego ſū. ꝛ tēp⁹ ꝓpe multos er
rare faciēt. Ne ergo eātis poſt eos
Diſcens eñ hec paul⁹ dixit. quia
nouiſſimis tēporib⁹ apoſtatabūt
quidā a fide ſana: attendētes ad
ſpiritus erroris doctrinaſq̄ꝫ demo
num: que veritatē auerſantur. Do
mino ſiquidem ꝛ ſaluatore noſtro
iħu xp̄o ꝑ ſemetipſū ꝓnunciante ꝛ
ꝑ apl̄m deſignāte de talib⁹ ꝯſeq̄n
ter nos ꝑ noſipſos audientes im
pietatem eoꝝ anathematizauim⁹
eos ſicut predixim⁹ oſtendētes eos
extraneos a fide. eccleſiaq̄ꝫ catho
lica. Indicauim⁹ āt ꝛ vob̄ dilectiſſi
mi atq̄ꝫ cariſſimi ꝯmiſtri ne q̄s eoꝝ
ſi forte tēptauerint etiā ad vos ve
nire ſuſcipiatis neq̄ꝫ euſebio vel cuili
bet alioꝝ ſcribenti ꝓ eis obediatis.

Decet eñ nos tãq̄ xp̄ianos vt oẽs
ↄtra xp̄m loquẽtes ⁊ ſapiẽtes q̄ſi
deo rebelles ⁊ aĩaꝝ corruptores to
tis viribꝰ auſemur. ⁊ neq̃ aue hu
iuſmõi dicamꝰ hõĩbꝰ. ne forte etiã
pc̄tis eoꝝ cõicare videamur. ſic bea
tꝰ Johẽs ait. Salutate frẽs q̄ apd
vos ſũt. ſalutãt vos q̄ nobiſcũ ſũt

¶ Theodoricus.

Non ſolũ aũt hanc. ſ; etiã ad
alexãdꝝ conſtantinopoleos
ep̄m miſſaꝫ eiꝰ ep̄lam huic opi in
ſerere nõ omittã. que clare oĩa eiꝰ
oñdat. ne q̄s ſuſpicet̃ hec me ficte
cõſcribere. ⁊ poſt eã ipſiꝰ arrij ⁊ ce
teras q̃ ep̄las q̄bꝰ vtiq̃ narracõ
eget hiſtorie. q̄tinꝰ de ſcripture veri
tate teſtet̃. vt apte q̄ ſup̄ geſta ſũt
perdoceãt. Scripſit eñ alexãdrinꝰ
hec ↄſtãtinopoleos alexãdro

¶ Capitulũ. xiiij.

Amantiſſimo fratri ⁊ vnanimi
alexãdro alexãder in dño
ſalutẽ. Appetitꝰ potẽtie ho
minũ peſſimoꝝ auaritieq̃ p̄poſitꝰ
veritati q̄ credit̃ eẽ p̄cipua ſolet in
ſidiari p varias ſc; occaſiones ẽñ
ſtẽtes eccleſiaſtice pietati. Impulſi
nãq̃ maliuoli a dyabolo ĩ eis ope
rãte ad ꝓpoſitã ſibi libidinẽ ⁊ ab
oĩ reuerẽtia reſiliẽtes ↄculcãt indi
cij dei timorẽ. De q̄bꝰ m̃ neceſſariũ
fuit patiẽcie ⁊ ĩuerencie vr̃e ſigni
ficare. vt ab hmõi caueatis. ne q̄s
forte p̄ſumat eoꝝ ĩ prochias vr̃as
accedere vel p ſe vel p alios. Valẽt
eñ magi ad ſeducendũ figmẽtis
vti vel litteris falſitate cõpoſitis q̄
poſſint facẽ p̄ſtigiũ ſimplicẽ; fideꝫ
puraꝫq̃ reſpiciẽtibꝰ. Arriꝰ igit̃ ⁊ a
chillas ↄiuracõne nup fc̄ã colloti
ſupbiam ⁊ multo deteriꝰ illo ſecuti
ſũt. Ille nãq̃ hos ipõs culpãs peſſi
me voluntatis ſue iuenit occaſioneꝫ
iſtivo dignã illiꝰ negociacionẽ re
ſpiciẽtes neq̃q̄ iuri ecc̃ie ſbiacere
ptulerũt. ſ; ſpeluncas ſibimet latro
nuꝫ edificãtes ĩceſſabilia in eis cõ
ciliabula celebrãt noctib; ⁊ dieb;
ↄtra xp̄m agẽtes ⁊ ↄtra nos. p̄ui ſ
q̃ libidĩbꝰ exercẽtur. q̄ oẽm piã
et ap̄licã accuſãtes glĩaꝫ iudaico
ſcemate xp̄õ rebellare iſtituerũt ſibi
met officinã diuitatẽ ⁊ eq̄litatẽ cũ
p̄re ſaluatoris nr̄i ih̄u xp̄i negãtes
oẽſq̃ eius ſalutaris diſpẽſacõnis ⁊
hũilitatis ꝓpt̃ nos habite voceꝫ de
cerpẽtes ꝓ placõe haꝝ ipietatis ſue
p̄dicacõnẽ erexere nitunt̃ q̄ppe di
uinitatis eiꝰ racõnẽ ⁊ ieffabil' gl'ie
quã a p̄ncipio hũit apud p̄reꝫ pe
nitꝰ euitãtes paganoꝝ ⁊ iudeoꝝ ĩ
piam de xp̄õ confirmãt ſentẽtiaꝫ ⁊
laudeꝫ ꝓpriã vt aſſolet aucupãtes
omnia quidẽ que contra nos poſ
ſunt deriſiones afferre negociãtur
ſeditioneſq̃ nobis quotidie ac p
ſecuciones inſtituũt tam iurgia p
ponẽtes per addiciones mulierũ ĩ
pudentiũ quas ſeducũt q̄m ipſi cõ
muni chriſtianitati derogãtes. dũ
eorum iuuencule omnes circueũt
vicos. inſuper incõſutilẽ chriſti
tunicaꝫ quam milites diuidere no
luerũt. iſti ſcindere nũc p̄ſumunt
Et nos quidẽ vitã ipõꝝ ⁊ neſãda co
namia eo q̃ laterẽt tardiꝰ cogno
ſcentes nũc gñali decreto ab ecc̃ia

adorãte xp̄i diuinitatē eos expuli mꝰ. Conati ſūt tñ illi diſcurſioibꝰ vti. ⁊ adūſuȝ nos machinari. qui apud vnanimes cōmiſtros nr̄os figurã pacis ⁊ vnitatis dignitatē ſe exercere fingãt. Qd āt veȝ ē abri pere quoſdã eoȝ ad peſtē ꝓpriã ꝑ vaniloq̄a ficta faſcinãt. ⁊ lr̄as ab eis manifeſtas ⁊ indubitatas exi gũt. vt relegentes eas ſeductas a ſe. pſonis ſine penitētia eos in deli ctis ſuis faciãt ēmanere tanꝙ vna nimes habētes eadē ſecum decernē tes ep̄os. Nō em̄ q̄ apud nos ma le docuerũt ⁊ egerũt ea fatent̄ ꝓpter q̄ etiã ſũt expulſi. ſȝ hec aut tacitur nitati cōtradũt. aut fictis eos racō cinacōibꝰ ⁊ quibuſdã obũbrati onibꝰ ſepiũt. veriſimilibȝ vero ⁊ pō poſis corruptibilē doctrinã ſuã re lãtes eloquijs. attrahũt i decepcō nē quelibȝ icautū. ñ abſtinētes e ciã apd oēs nr̄e pietati calūniari. Vñ cōtigit q̄ſdã eoȝ lr̄is ſubſcribē tes i ecc̄iã ſuſcipi maxio ſicut reor iminēte piculo. ꝓſumētibꝰ talia cō miniſtris. eo qd neqȝ ap̄lica hoc ē gula patiat̄. ⁊ effundũt ſup eos dyabolicã efficaciã cōtr̄ xp̄m. Qua ꝓpt̄ i nullo ſegnis o kmi ad īſinuã dã vob̄ pfidiã eoȝ memetipſū exe ri. Dicũt em̄ q̄ fuit aliqñ qñdo nō fuit fili⁹ dei. ⁊ poſtea factꝰ ē q̄ priꝰ nō fuerãt tal̄ factꝰ. q̄ ⁊ aliqñ factꝰ ē. q̄lē ⁊ oēm hōiē eē cōtigit. Cũcta em̄ inquiũt deꝰ ex nō exiſtētibꝰ fe cit oim racōnaliū creaturis miſcē volētes ⁊ filiũ dei. Quibꝰ verb̄ cōſe quent̄ aiũt eũ mutabilis eē naturē

ẜtutis malicieqȝ capabilē. cũ ex ñ exiſtētibꝰ eē dicat̄. diuinas q̄ppe ſcri pturas q̄bꝰ oſtēditur eũ ſep eē pe rimētes. q̄buſdã palã deſignat̄ im mutibilitas verbi ⁊ ſapia atqȝ diui tas q̄ ſũt xp̄s. Poſſumꝰ ḡ inquunt iſti polluti ⁊ nos fieri filij dei. ſicut ⁊ ille. Scriptũ ē ei. Filios genui ⁊ ex altaui. Cũqȝ allatũ fuerit eis qd ſeq̄ tur idē ipi āt ſpreuerũt me qd natu rale nō ē ſaluatoris, cũ naturē ſit im mutabil̄. oi reuerētia ſpoliãtes ſe metipōs aiũt Nec aliquã hēt ꝓprie tatē ad deū. ſȝ cũ ſit ipē natura mu tabil̄. ſciuit d illo deꝰ pſciã ⁊ ꝑ con teplacōnē. q̄ cũ nō eēt ſpreturꝰ eli gēdꝰ foret ex omnibꝰ. Nō em̄ inq̄ unt natura q̄ſi pcipuū inter alios filios aliq̄d habet. nã nec naturali ter dei filiꝰ eſt. nec aliquã hūit ad deū ꝓprietatē. qñ etiã ipſū nature mutabil̄ exiſtētē ꝓpt̄ moderacōnē diligentiã ⁊ virtutē nō mutatū ad deterius elegit deus. ut ⁊ ſi paulus ⁊ petrus ad hoc puenirent. nihil ihesus potuerat hoȝ filiacione dif ferre. Propter reprobacionē igit̄ huiꝰ veſane doctrine. etiã diuinas litteras reuoluentes ꝓpoſuimus il lud q̄d in pſalmis de xp̄o dictū eſt Dilexiſti iuſticiã ⁊ odiſti iniquita tem. ꝓpterea vnxit te deꝰ deus tuus oleo leticie ꝓ cōſortibꝰ tuis Quia ve ro filiꝰ dei neqȝ ex nō exiſtentibꝰ fa ctꝰ eſt neqȝ fuit aliq̄ndo q̄ndo non fuit. ſufficit nos erudiē iohēs euã geliſta ſcribens de eo. vnigenitꝰ fi liꝰ qui ē in ſinu patris. Prouidēte q̄ppe deo vt oſtenderet alterutrius

indiuiſas res. nominauit patrē. et filiū exiſtentē in ſinu pr̄is. Sz qz
int̄ hec q̄ ex nō exiſtētib9 facta ſūt
verbū dei nequaq̄ ꝯnumerat. oīa
inq̄t p ipſuz fcā ſūt. Propriā nāqꝫ
ei9 ſbam ꝯſignauit dicēs. In prin
cipio erat verbū et verbū erat apd
deū. et de9 erat vbū. Hoc erat in pn̄
cipio apud deū. Oīa p ipſū fcā ſūt
et ſine ipſo factū ē nihil. Si em̄ per
ip̄m oīa facta ſūt. q̄uo q̄ creaturis
vt eēnt donauit. ipē aliqn̄ nō fuit
Nō em̄ vlla racō ē vt ei9 nature ſit q̄
fecit cui9 illa q̄ ſūt. Si ipē qm̄ deē eāt
in pn̄cipio. oīa vero p eū fcā ſūt. ex
nō exſtātib9 fecit. et cōtrariū videt̄
hijs q̄ ex nō ſbſtantib9 facta ſunt
hoc qd̄ exiſtat et valde diſcretū. Int̄
pr̄ez ſiquidē et filiū nullū demōſtrē
tur eē ſpatiū. nec vſqꝫ aliquaz cogi
tationez hoc am̄e fātaſia pcipiēte.
Ex nō exſtātib9 āt creat9 mundus
nouelle habet ſbſtancie ēcentē qꝫ
natiuitatē a patre per filiū hm̄oi
vtiqꝫ ſubſtātialitatē cunctis accipi
entib9. Alti9 igit̄ adhuc ꝯtēplat9
verbi ꝯnitatē et creaturaꝝ vniūſā
itelligentiā trāſcendentē reuerētiſ
ſim9 ioħes genituraz ei9 nec factu
raz dicē voluit. nec p elemēta ſilla
baꝝ factorē ingenituz. Vn9 em̄ ige
nit9 pr̄. Sz qz excedit euāgeliſtaꝝ
puto qz et angeloꝝ pcepcōnē et tn̄
ſcēdit vniūſā vnigeniti filij ieffabi
lis ſubſtācia. nō ergo reor qz de pi
etate cogitantes de hac aliqd̄ iter
rogāre pſumāt. ꝓpter qd̄ dictuz ē.
Altiora te ne q̄ſieris et difficiliora
te noli examiare. Nā ſic aliaꝝ plu
maꝝ rerū mōi noticia humane per
pcioni celata ē. q̄le ē apud paulū:
nec oculus vidit. nec auris audi
uit nec in cor hōīs aſcēdit. q̄ ppā
uit de9 diligētib9 ſe. Sz etiā ſtellas
inq̄t de9 ad abrahaz nō potes enu
merare. neqꝫ arenā maris et guttas
pluuie q̄s enūerauit. Quis g̃ au
deat exteri9 pſcrutari ſubſiſtēciam
dei vbi. n̄ forte veſan9 ſit. De q̄ ꝓphe
tic9 ſpūs dicit. Generacōnē ei9 q̄s
enarrabit. Nā et ipſe ſaluator no
ſter pſtaē volēs ōnib9 in hoc mun
do colonis hui9 noticiaz ab eis ex
onerare feſtinauit. ſignificās vltē
naturā eē oīm reꝝ hāc animaduſi
onē. ſoli vero patri tantū adiacere
hui9 ſciētie ſacramentū nullus in
quit nouit quis ē fili9 niſi pater et
nemo nouit patrē niſi fili9. Nō re
or ignorare ſapiētes. qz veſanū ē
ſapere ex nō exiſtentib9 factū filiū
cū vtiqꝫ hēat tpale pn̄cipiū qd̄ oñ
dit ex n̄ exiſtētib9 fcm̄. Nā ſi tpib9
ineſſe oporteret hoc qd̄ aiunt eāt
qn̄ nō erat. aut ſpacio ſeculi cui9
cūqꝫ et ſi verꝝ ē qz omnia p ipſū fcā
ſūt. palā ē quia et omne ſeculū et tē
pus et ſpacia et aliqn̄. inter q̄ reperi
tur qd̄ aiunt fuit qn̄ non fuit p ip
ſū facta ſunt. Et q̄uo nō ē incredibi
le eū q̄ et tempa fecit et ſecula et mo
menta. inter q̄ ē illud fuit qn̄ non
fuit. dicere aliqn̄ nō fuiſſe. Stultū
em̄ ē et omni pctō plenum. euz qui
cā ē alicui9 eundē poſteriorē dicere
illi9 geniture cui9 cā ē. Precedit em̄
ſcd̄m eos ſapiētia dei q̄ creauit vni
uerſa illud ſpatiū in q̄ dicūt nō fuīt

factū filiū a patre. mētiente ſcōm
eos ex ſcripturā q̄ dicit primogeni
tū eū eē vniuerſe creature. Cōſon⁹
ſiq̄dē iſtis clamat ⁊ magniloqu⁹
paul⁹. dicēs de eo. Quē poſuit here
dē omniū p quē fecit ⁊ ſecula. Sed
etiā in ipō creata ſūt oīa q̄ in celis
⁊ q̄ in terra viſibilia ⁊ inuiſibilia. ſi
ue pncipat⁹. ſiue poteſtates. ſiue
dñacōnes. ſiue ſedes. oīa p ipſū ⁊
i ipō creata ſunt. ⁊ ipē ē an̄ omnia.
Cū ergo impia monſtret argumē
tacō. q̄ dicūt ex nō exiſtētib⁹ factū
neceſſe ē pℓem ſemp eē patrē. Eſt
eni pℓ ſp filio p̄ſente ꝓpter quē ap
pellat̄ pat̄. ſemp ſibi pn̄te filio. ſp
eſt pℓ pfect⁹. ⁊ ſine defectione cōſi
ſtens. nō tēpaliter neq̄ ex ſpatio
neq̄ ex nō exiſtētib⁹ generās vni
genitū filiū. Quid em̄ amplius ſit
ſceleſtū q̄ꝫ dicere nō fuiſſe aliqn̄do
ſapientiā dei q̄ dicit. Ego erā apud
eū cōaptās. ego erā cui adgaude
bat. aut dicere virtutē dei aliqn̄do
nō extitiſſe. aut v̄bū ei⁹ aliquādo
accepiſſe pncipiū. q̄ alia a q̄b⁹ fili
us agnoſcit̄. ⁊ figuātur pℓi. Nā q̄
ſplēdorē glīe n̄ dic̄ extare. vnā pri
mit ⁊ pncipale lumē cui⁹ ſplēdor ē
Si āt ⁊ ymago dei nō fuit ſp. pē q̄a
nec cui⁹ ymago ē. ſꝫ eē cū n̄ ē figuā
ſbſiſtentie dei vna p umiē ⁊ ille q̄ in
oīb⁹ ab eo figurat̄. ex q̄ appet fili
etas ſaluatoris nr̄i nullā hn̄s cōio
nē ad ceterorū filietatē. Quēadmo
dū ieffabil̄ ei⁹ ſubſiſtētia incōpa
bili excellētia trāſcēdere pbat vniū
ſa q̄b⁹ ipē donauit vt ſint. ita ⁊ fili
etas ei⁹ natuāl̄ exiſtēs pℓne dimi

tatis ineffabili ſblimitate differt
ab eis q̄ p eū i adopcōnē adoptati
ſūt filij. Is ei iconūtabil̄ exiſtēs na
tura pfcūs ē ei nl̄i i oīb⁹ egēs. hij ve
ro i vtroq̄ mutabilitati ſbditi ei⁹
egēt auxilio. In q̄ em̄ pficere pote
rit ſapiētia dei. q̄ i q̄ ē veritas auge
atur. aut de⁹ verbū q̄uo pōt melio
rari. cū ſit vita vera q̄ lumē. Si aūt
hoc ē. quāto magis vecordis ē dice
re ſapiaꝫ aliqn̄ aut dei virtuteꝫ fuiſ
ſe iſirmitate capabileꝫ q̄ irracōna
bilitate v̄bū. ⁊ p hoc rōnē obſcuā
tā q̄ vo lumi tenebris eē pmixtās
aplō dicēte. q̄ cōmunio luci ad te
nebras. q̄ q̄ cōcordia xp̄i a belial
necnō a ſalemōe clamāte ipoſſibi
le ē vel vſq̄ ad opīonē iuenire fre
tis vias ſup petrā q̄ ſm paulū xp̄s
ē. Porro creaturē ei⁹ hōīes ⁊ āgeli
bn̄dictōnes accepērt virtutib⁹ pfi
cere ↄtendētes mādatiſq̄ legitimis
q̄tin⁹ nō peccarēt. dn̄s vō nr̄ natuā
lit̄ fili⁹ pr̄is exiſtēs ab oīb⁹ adora
tur. Illi deponētes ſpm̄ ſuitutis ex
bōis opib⁹ ⁊ pueciu ſpm̄ filiacōis
accipiētes p nāleꝫ filiū adiuti ſūt
⁊ ipi adopcōis filij. Iſti⁹ āt ꝓpriā ⁊
natuālē pcipuāq̄ filiacōnē paul⁹
eē maifeſtauit de eo dicēs. Qui ꝓpo
filio n̄ pepcit. ſꝫ p nobis idē q̄ natuā
n̄ ſum⁹ filij tradidit illū. Ad diſtīcti
onē nāq̄ n̄ ꝓpoꝝ illū ꝓpriū filiū eē
dixit. In euāgelio āt. Hic ē fili⁹ m
q̄t me⁹ dilect⁹: in q̄ m̄ bn̄ ↄplacui.
In pſalmis vō ſaluator ait. Dn̄s
di. ad m. fi. m. es tu. Germanitatē
nature declarās ſignificat n̄ eē ei⁹
naturales q̄ſlibet alios p̄ter iſtū.

Quid ē etiam ꝙ ait· ex vtero añ lu
ciferū genui te. Nonne clare natu
ralē demōſtrat paterne generacō
nis filiacōnē· quaꝫ nō moꝝ diligē
cia ⁊ exercitacione puect⁹· ſꝫ ꝓprie
tate naturē ſortit⁹ eſt. Vnā intrāſ
greſſibilē habet filiacionē: vnige
nit⁹ pr̄is· Racōnabiliū vero filiacō
nē nō ei⁹ naturalit̄ exiſtētē ſꝫ oppor
tunitate morū ⁊ dono dei eē muta
bilē racō mouit· Videtes em̄ inq̄t
filij dei filias hōim· acceperūt ſibi vx
ores ex ipis. Et iteꝝ· Filios genui
⁊ exaltaui· ipſi vero me ſpreuerūt·
p yſaiā deū dixiſſe didicim⁹· Mul
ta dictur⁹ dilectiſſimi tranſeo· one
roſū putās eē plurib⁹ verb̄ vnani
mes· admonē doctores· Vos eī ip
ſi eſtis diuinitus eruditi· nō ignorā
tes ꝙ doctrina q̄ nup ꝯtra pietatē
ſurrexit eccīaſticā· Hebionis ē ⁊ Ar
temonis· zel⁹ pauli ſamoſetani de
āthiochia ſynodali oīm epoꝝ iudi
cio ab eccleſia pulſi· Cui ſuccedens
lucian⁹ extra ſynagogas manſit
triū epoꝝ plurimo tēpe: q̄ꝝ impieta
tis fecē· ſorbētes iſti nūc nobis ⁊ n̄
exiſtentib⁹ illoꝝ plantacōes abſcon
ſas pullulaē fecerūt arri⁹ ⁊ achil
las· ⁊ cū illis ꝯciliū malignanciū
⁊ neſcio quō in ſyria tres ordiati
epi eo ꝙ ꝯſenſerint eis ⁊ ad peiora
flāmati ſint· de quib⁹ in veſtrā ſit ꝓ
bacōne ſētencia repoſita· qui ſalu
taris paſſionis humilitatē ⁊ exia
nicōnē· voluntariam paupertateꝫ
⁊ voces quas ꝓpter nos ſaluator
ſuſcepit· memoria ētinens· Igitur
ad oſtenſionē ſupne ⁊ antique di

uinitatis eius hec: cōgeuūt· ſignifi
cantiuſq; ſermonibus eius natu
ralis gloria ⁊ imperiū· ⁊ apud pa
treꝫ manſio clari⁹ explicat̄· quale ē
illud ego ⁊ pater vnū ſum⁹· nō pa
trē ſemetipſū appellans· neq; ſub
ſtātialit̄ duas naturās q̄ ē vna de
clarans· ſꝫ quia paternaꝫ ſeruādi
plenitudinē fili⁹ habet perfecte na
turā p omnia ſimilitudinē patris
gerens ⁊ imutabilis ymago eius
exiſtēs· atq; principalis cauſe ex
preſſa figuracio· Vn̄ etiā tūc phi
lippo cupiēti videre patrem· dn̄s ſi
ne mūdicia ſe demōſtrat· Nam cuꝫ
diceret oſtende nobis patrē· ait· q̄
videt me videt ⁊ patreꝫ· tanq̄ꝫ p ſpe
culū ſine macula ⁊ animatus p di
uinam eius ymaginē ꝯtemplaret̄
patrē quē ſimiliter in pſalmis ſā
ctiſſimi viri canūt· dicētes· In lumi
ne tuo videbim⁹ lumē· Quapꝓpter ⁊
qui honorat patrē honoāt ⁊ filiū
⁊ qui honorat filiuꝫ honorat ⁊ pa
trem· Et recte· Omnis nāq; vox im
pia que in filio dici p̄ſumitur· ad
patrēq; refertur· Sed mirū nō ē ꝙ
ſcriptur⁹ ſum o kariſſimi· ſi falſas
aduerſuꝫ me derogacōnes· ⁊ ꝯtra
p̄ijſſimū noſtꝝ populū delatas in
ſinuo· Hij em̄ qui contra deitatem
filij dei caſtrametati ſūt· neq; ꝯtra
nos ingratas calūnias exercē formi
dāt· qm̄ nec p̄ſcoꝝ quēpiā dignāt̄
ſibimet ꝯpare neq; p̄ceptorib⁹ a q̄
b⁹ ab infācia eruditi ſum⁹ eq̄re pa
tiunt̄· neq; ꝯminiſtroꝝ quēq̄ꝫ nūc
vbicūq; ꝯſiſtētiū i menſura ſapiēte
putāt q̄ſi ſoli ſapiētes ⁊ n̄l hn̄tes

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

atq̧ nouoꝝ dogmatū inuētores· ⁊
quib⁹ ſolꝪ reuelata ſunt q̄ a nullo
altero ſub ſole intellecta noſcunt̄·
O ſceleſta ſupbia· immēſa veſania
vane glorie· furoꝛ ſapiētie ſatha
ne in aīas eoꝝ neq̄ſſimas vehemē
ter inſiliēs· Nō deterruit eos antiq̄
tū ſcripturaꝝ deo amabiliū expla
nacō· nō oministroꝝ cōſoꝛs ↄuerē
cia de xp̄o ferocitatē eoꝝ māſuefec̄
quoꝝ ſceleſta opa nec demōes fer
re patiūtur· qn̄ vocē blaſphemam
ↄtra filium dei ꝓmere nō p̄ſumūt·
Hec igit̄ iacula ſcḋm pn̄tē virtutē
dirigant̄ aduſus eos qui in erudi
ta materia ↄtra xp̄m exacuūtur ad
bellū· ⁊ aduſus pietatē eius calūni
as inferre ↄtendūt· Aiūt eīn nos
auerſantes fabulas· ex q̄b⁹ inuē
tū eſt dici ex nō extantib⁹ impiā
⁊ nō ſcriptā ↄtra xp̄m blaſphemi
am p̄dicare· ꝟ quo ingenita· ipi po
ti⁹ duoꝝ alteꝝ neceſſario eē oportē
dicētes ineruditi· aut nō exiſtētibꝫ
filiū eē ſapiendū aut indubitant̄
dicere ingenita duo· ignorātes im
periti q̄ multū ē inter patrē inge
nitū· ⁊ ea q̄ ab eo ex nō extātib⁹
ſūt creata racōnalia ⁊ irracōnalia:
quoꝝ̄ media exiſtens natura vni
geniti ꝑ quā vniuerſa ex n̄ extā
tibus fecit pater dei verbi: ex ipo ve
ro patre natiuitatē habet· ſicꝫ ipē
dn̄s alicubi teſtat⁹ eſt dicēs· Qui
diligit patreꝫ: diligit filiū q̄ ex eo
nat⁹ ē· De quib⁹ nos ita credim⁹
ſic aplice placꝫ eccl̄ie in vnū igenitū
prem· nullā hn̄tē cauſā vt eēt· in
cōuertibilē ⁊ immutabilē· ſēp idē ⁊
ſimilit̄ ſe habentē· nec ꝓuectū nec
iminucōnē recipientē· legis ꝓphāꝝ
euāgelioꝝq̧ datorē· p̄iarchaꝝ ⁊
aplōꝝ dn̄m omniūq̧ ſanctoꝝ ⁊ ī
vnū dn̄m nr̄m xp̄m filiū dei vnige
nitū n̄ natū ex nō extante ſꝫ exiſtē
te patre· nō ſcḋm corpoꝝ ſimilitu
dines inciſionib⁹ aut diuiſionū ef
fluxionib⁹ ſicuti ſabellio ⁊ valenti
no placet· ſꝫ ineffabiliter ⁊ inenar
rabilit̄ ſcḋm eū q̄ dixit ſic̄ ſ poſuim⁹
generacōnē ei⁹ q̄s enarrabit· ſb̄
ſtancia videlicet eius oī create na
ture inſcrutabili exiſtēte ſic̄ ⁊ ipſe
pr̄ inſcrutabil̄ ē· eo q̄ nō capiat
racōnaliū natuā ſciaꝫ· qua pat̄ ge
nuit deū· Rd quidē nō a me ↄuenit
diſcē· viros ſpū veritatis plenos· e
rudiēte q̄ꝑ e nos xp̄i voce q̄ dic̄· nul
l⁹ nouit q̄s ē pr̄ n̄ fili⁹· ⁊ null⁹ no
uit q̄s ē fili⁹ n̄ pr̄· ⁊ aſſerēte eū incō
uincibileꝫ ⁊ imutabileꝫ ſe ſic p̄rem
nil egentē· pfectū filiū eq̄lemq̧ p̄ri
ſoli igenito· Imago ē eīn ingeniti
ma ⁊ imutabil̄ patris· ⁊ omnino
ymaginē ↄuenit eē plenā· ꝑ quā
nō deſit aliq̄d ab eq̄litate ei⁹ cui⁹
ymago ē· ſic̄ ipē dn̄s docuit dicēs·
pr̄ me⁹ maioꝛ ē· ſcḋm q̄d ſp etiā eē fi
lium ex patre credim⁹ Splendoꝛ ē
eīn glīe· ⁊ figura p̄ne ſb̄ſtancie·
Sꝫ null⁹ hoc ſp ad ſuſpicōnē inge
niti ſumat· ſicut putant qui ſēſus
anime cecatos habēt· Nā neq̧ eāt
neq̧ ſemp neq̧ an̄ ſecula ꝟ q̄d eſt
igenitū· ſꝫ nec q̄libet hūan⁹ intelle
ct⁹ ab hoīb⁹ noīat⁹ idicare valꝫ·
h⁰ q̄d dicim⁹ igenitū· ſic̄ ⁊ vos eſti
mare credo· ⁊ de oīm vīoꝝ conſido

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝯpoſito· nullo mō quibuſlibet no
minib⁹ ingenitū declarātiū· Vidē
tur ei hec noīa veluti tēpoꝝ eē ꝓdu
ctiua digne tñ ipſius vnigeniti di
uinitatē ⁊ veluti dicā antiquitatē
nequaq̄ ſignificare valentia· cum
ſci videlicꝫ viri ſꝫm ſuā vnuſquiſqꝫ
virtutē ſacramentū hoc aperire co
nati ſint· veniā poſcētes ab audi
torib⁹ ꝑ ſatiſfactōes ratōnabiles
dicendo. de ſe· Protulim⁹ qđ ꝑ̄tige
re preualuim⁹· Si quid autē vltra
hominē expectāt· quicūqꝫ viri ⁊ ad
mai⁹ innituntur eloquiū: illud qđ
ait ex pte cognoſcim⁹· iā putātes
eē deſtructū· palā est q̄ multū ſpe
ſua deſtituūt· Igitur erat ⁊ ſemp· et
añ ſecula qđ cūqꝫ ſit· nō tamen eſt
id qđ ingenitū· Ergo ingenito q̄ eē
patri ꝓpa dignitas ē ſeruāda. nul
lā dicētes cauſā fuiſſe vt eēt· filio
vero ꝯgru⁹ diſtribuatur honor· Si
ne principio eñi a patre ſciam⁹ eſ
ſe natiuitatē· culturā ei ſicut predi
xim⁹ tribuētes pie. atqꝫ cum bona
opinione ſup eo erat ⁊ ſemp ⁊ añ
ſecula p̄dicantes: diuinitatē quip
pe eius ꝑſcrutantes· ſed ꝑ imagini
⁊ ꝑſcrutatōni patris ꝑfectam eq̄li
tatē ꝑ omnia deuouētes· ꝓpriū ve
ro ſolū dicentes patris qđ ingeni
t⁹ ē· cū ⁊ ipſe ſaluator dixeit pater
maior me ē· In hac itaqꝫ pia de pa
tre filioqꝫ ſententia· ſicut nos diūe
ſcripture docēt vnū ſanctū ſpiritū
ꝯfitemur· q̄ repleuit ⁊ veteris teſta
menti ſāctos hōines ⁊ noui ſacra
tiſſimos p̄ceptores in vnā ⁊ ſolā
catholicā apoſtolicāqꝫ ſemp eccle
ſiā· que ⁊ inuincibilis eſt licet om
nis mund⁹ aduerſus eā pugnet
et victrix toti⁹ aduerſe impietatis
exiſtat· ſecuros nos faciente pīefa
milias ei⁹ cū clamat· Habete fidu
ciam· ego vici mundū· Hoc noui
m⁹ actū poſt reſurrectionē a mortu
is: quoꝝ p̄mitie fact⁹ ē dñs noſter
ihūs xp̄s· carne verā indutus ⁊ nō
putatiue ex dei genitrice maria qui
in nouiſſimis tempib⁹ ꝓ dānatio
ne peccati ad humanū gen⁹ adue
niens· crucifix⁹ ⁊ mortuus eſt· ſed
nō ꝓpterea diuinitate ſua minor fa
ct⁹ eſt· Reſurrexit eñi a mortuis· aſ
ſūptus in celo ē· ſedet ad dexteram
maieſtatis· Hec igitur ex parte in
hac epiſtola ſiguāui onerosū cre
dens ſingula ſb̄ ſcrupuloſitate cō
ſcribere· eo q̄ ſciam ſanctū ſtudiū
veſtꝝ talia nō latere· Hec docem⁹·
hec etiā p̄dicam⁹· hec ſūt eccleſie a
poſtolice dogmata· ꝓ quib⁹ etiā
morimur ⁊ deſtruē ea volentes nul
latenus formidam⁹· Qui licet ver
berib⁹ nobis extorqueant· nos ta
mē ſpe; nō auerſamur nr̄am· Ho
rū igit̄ adūſarij· idem arri⁹ ⁊ achil
las ⁊ qui cū eis fūt veritatis inimi
ci ab eccleſia ꝑ̄ ſunt expulſi· ali
eni facti a pia doctrina noſtra ſꝫm
beatū paulū dicentē· Quicūqꝫ vob̄
ānūtiauerit p̄ter id qđ accepiſtis
anathema ſit· licet angelū de celo
eē ſe fingat· Sed etiā ſi quis alijs
ſꝫmonib⁹ dñi nr̄i ihū et doctrina q̄
ſꝫm pietatē eſt inflatur nihil ſciēs
⁊ reliqua· Hos igitur anathemati
ſatos a fraternitate nullus veſtꝝ

ſuſcipiat aut habere paciatur ea
que ab eis vel dicitur vel ꝯſcribū
tur. Cūcta enī velut magi homines
intuimur. ꝙa veritatem loqui non
poſſunt. Circueunt deniqꝫ ciuita
tes nihil ſtudentes aliud q̄m vt a
miciciaꝝ ſcemate ⁊ nomine pacis
per figmenta ⁊ blandimenta litte
ras dent ⁊ accipiant: vt errare fa
ciant per hec deceptas a ſe mulier
culas. Hos ergo qui contra xp̄m
tanta preſumunt. quiqꝫ xp̄ianita
ti tam publice derogauerunt. q̄m
intra iudicia perſecuciones nobis
quantum in ipſis eſt excitare non
ceſſant ⁊ ineffabile ſacramentum
natiuitatis xp̄i eneruare moliun
tur. auerſami dilectiſſimi. ⁊ vnani
mes ac concertatores nobiſcū cō
tra eorum veſanam eſtote p̄ſump
cionem. ad ſimilitudine cōmini
ſtroꝝ noſtroꝝ qui indignati ſunt
⁊ aduerſus eos mihi ſcripſerūt ⁊
in thomo quem etiam vobis direxi
per filium meum Archidiaconū
ſubſcripſerunt tam tocius Egypti
⁊ thebaidis. ꝙ̄ libie ⁊ pentapolis
Syrie. Licie. Pāphilie. Aſie. Cap
padocie ſacerdotes. aliarumqꝫ ꝓui
ciaꝝ. ad quorum inſtar etiā vos
confido eū ſuſcipere. Multis itaqꝫ
mihi. contra nocentes remedijs
exiſtētibꝫ etiā hoc inuentū eſt vti
le medicamen. ꝙa cōuertuntur ſe
ducti ab eis populi nunc noſtris
ſacerdotibus obedientes ⁊ ad peni
tentiā p eos accedere feſtinantes.
Salutate adinuicē fr̄nitatē q̄ ap̄d
vos ē. Valē vos in dn̄o opto kmi.

Sunt aūt qui anathematizati ſūt
ex p̄ſbiteris quidem arrius ex dia
conibꝫ autem Achillas. Euzoius.
Arthlis. Lucius. Sarmatius. Iu
lius Aienas. alter arrius. ⁊ Hella
dius. Theodoricus.

Conſona his direxit ⁊ Phylo
gonio antiochene p̄ſuli ciui
tatis ⁊ Euſtachio qui circa beroeā
gubernabat eccleſiam ⁊ alijs apo
ſtoloꝝ dogmatum defenſoribus.
Sed neqꝫ Arrius quieſcere paſſus
eſt. ſcripſit enī ⁊ ipē concordibus
ſuis. Quia vero nihil falſi cōtra eū
ſcripſit ſacratiſſimus Alexander.
ipſe Arri⁹ litteris ſuis ſcriptis ad
nicomedienſem Euſebiū proteſta
tus eſt. Quam epiſtolam inſerere
non omitto. vt cōmunicatoēs im
pietatis eius ignorantib⁹ poſſim
facē manifeſtos. Ca. xv.

Domino deſiderādiſſimo hōi
dei fideli Orthodoxo. Euſebio
Arrius qui per ſecucōem ab Alex
andro Papa patitur iniuſte ꝓpter
vincentem omnia veritatem quā
tu quoqꝫ defendis. in domino ſalu
tem. Patre meo Armonio venien
te ad Nicomediā. racionabile iu
dicaui te ſalutare p eū. ſciens di
lectionem pariter ⁊ effectum quē
circa fratres ꝓpter deum habere di
noſceis Vehementer nos vaſtat
atqꝫ perſequit ⁊ omēꝫ benignum
animū mouet aduerſū nos Ep̄s
ita vt etiam de ciuitate nos expu
liſſet velut homines ſine deo. quo
niam non ꝯcordamus ei publice
dicenti ſemper deus ſemper filius

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſimul pater· ſimul filius coexiſtit
ingenito deo fili⁹ ſemp genitus ē·
ab ingenito genitus eſt· neqȝ cogi
tatione· neqȝ athomo quodaȝ pre
cedit deus pater· ſemp fili⁹ ex ipſo
deo eſt. Et quomā Euſebius frater
tuus ceſarieſis ⁊ theodotus ⁊ pau
linus ⁊ athanaſius ⁊ gregorius·
⁊ etius ⁊ omnes ꝑ orientem dicunt
quia preexiſtit deus filio ſine pn̄
cipio· anathema facti ſūt· pter ſo
lum philogonium ⁊ helladicum·
⁊ machariū homies hereticos ine
ruditos· quoꝝ alij quidem dicunt
filiū eructuationē· alij vero ꝓpoſiti
onem· alij coingenitum: quas im
pietates nec audire poſſūmus· li
cet innumeras mortes nobis mi
nētur heretici· Nos aūt quomā di
cimus· ⁊ ſapimus ⁊ docuimus· ⁊
docem⁹ quia fili⁹ nō eſt ingenitus
nec ingeniti pars vllo modo· neqȝ
ex aliquo ſubiecto· ſȝ qm̄ volunta
te ⁊ cōſilio ſubſiſtit ante tēpora ⁊
ante ſecula plen⁹ deus vnigenitus
cōuertibilis ⁊ anteꝙ̄ generaretur
aut crearetur· aut predeſtinaētur
aut fundaretur nō erat. ingenit⁹
enī nō erat· pſecutionem patimur
quia diximus· p̄ncipium habet fi
lius· de⁹ aūt ſine p̄ncipio eſt· ⁊ qꝛ
diximus· ex non exiſtantib⁹ eſt· ſic
aūt diximus ſm ꝙ nec ps dei eſt·
nec ex aliquo ſubiecto pſecucōem
patimur· De cetero tu noſti. Vale
re te in domino opto memorē tribu
lationū noſtrarū conciliamiſta ve
re euſebie· ideſt pie· Euſebi⁹ ita
qȝ ceſarie erat epſ· theodotus lao

dicie· tiri paulin⁹· athanſius ana
zarbi ⁊ gregorius berite· etius aūt
lidde· Lidda vero eſt· q̄ nunc dyo
ſpolis appellatur· Nos ergo arri⁹
cōcordes ſe habere gloriabāt· Ho
ſtes aūt vocauit philogōium pre
ſulem ciuitatis antiochene· hella
dicum tripoleos· ⁊ machariuȝ ihe
ſolimoꝝ· aduerſus eos ſarciādo
calumpnias: qm̄ eternum ⁊ ante
ſecula filiū· ⁊ cuȝ patre equi hono
ris eiuſdemqȝ ſubſtātie predica
bāt· Hanc igit̄ euſebius dum ſuſ
cepiſſet epiſtolam ⁊ ip̄e venenum
ſue impietatis euomuit· ſcr̄pſitqȝ·
idem hoc modo paulino epiſcopo
tiri·

Capl̄m decimūſextum

Dn̄o meo paulino· euſebius
in domino ſalutem. Neqȝ do
mini mei euſebij ſtudium pro ve
ritate verbi tacituȝ eſt· ſed vſqȝ ad
nos peruenit· neqȝ tuuȝ domine ſu
per hac cauſa ſilentium· ⁊ vt cōſe
quēs erat de domino quidem meo
euſebio letati ſumus· de te vero tri
ſtamur arbitrantes tanti viri no
ſtram eſſe deuotionem· Quaprop
ter rogo te ſciētem: qm̄ indecens ē
virum ſapienteȝ alia ſapere ⁊ tace
re veritatem: vt ſpirituali ratione
commotus ad conſcribendum de
huiuſmodi rebus incipias· cum
⁊ tibi ſit vtile· ⁊ audientibus te·
maxime dum per conſequentiam
ſcripture ⁊ veſtigia ſermonū eius
⁊ volūtatis ſcribere volueris cuncta

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quomā neqꝫ duos īgenitos audi
uimus aliq̄n·neqꝫ vnū in duos di
uiſos neqꝫ corꝑale aliq̄d paſſum
eſſe didicim9· aut credidim9 dn̄e
me9·ſed vnum quidem ingenituꝫ
vnum vero ab eo vere ⁊ nō ex eius
ſubſtantia factum ⁊ vniuerſaliter
dicendum· nequāq̄ eū cum inge
nita natura participanteꝫ aut ex
iſtentem· aut ex eius ſubſtancia
ſed factū ꝑfecte. aliud natura atꝫ
virtute quātū attinet ad integrā
ſimilitudinem· affectum· poteſta
temqꝫ factoris· factuꝫ ſcꝫ inenarra
biliter· quod etiam cogitacōni nō
ſolum humane· ſed etiam que vl
tra omnes homines eſt inꝯprehē
ſibile indicamus ⁊ credimus. Et
hec quidem nō racionib9 noſtris
obſtricti ſed ex ſcꝑtura ſancta diſ
centes· dicimus creatum eſſe ⁊ fū
datum ⁊ genitum ſubſtantia· ⁊ in
cōuertibili ⁊ ineffabili natura ſi
militudine factoris ſicut ipſe dn̄s
ait· Dominus creauit me in inicio
viarum ſuarum· in opera ſua ⁊ an̄
ſeculum fundauit me· ante om̄es
colles genuit me· Si autem ex eo
hoc eſt ab eo erat quaſi pars ei9
vel ex fluxu ſubſtancie nequāq̄m
creatus· aut fundatus eſſe dicere
tur· neqꝫ tu hoc ignoras domine ve
re· quia quod ex ingenito exiſtit·
creatum iam ab alio aut ab eo· q̄
fundatum non erit· ab inicio euꝫ
dicere oſtenſionem quandam p̄
bet quaſi ex paterna ſubſtantia
ſit natus ⁊ habeat ex eo equalita
tem nature· Scimus enim quia
nō de eo ſolo genituꝫ dicit ſcriptu
ra: ſed etiam de ſimilibus ei naturā
per omnia· Nam ⁊ de hominibus
ait· Filios genui ⁊ exaltaui· ip̄i ve
ro me ſpreuerūt· Et iteruꝫ· Deū qui
te genuit dereliquiſti ⁊ oblitus es
domini creatoris· Et in alijs quidā
ait· Qui peperit guttas roris· nō na
turam ex natura narrās· ſed vni9
cuiuſqꝫ nature ex ei9 voluntate na
tiuitatem· Non enī ex eius ſubſtā
tia ſunt· ſed omnia voluntate eius
facta ſicuti facta ſunt· Ille ſiquideꝫ
deus ē· hec autē ad ſimilitudinem
eius verbo ſimilia futura· ſm̄ ſpon
taneuꝫ motū facta ⁊ omnia quidē
per eum a deo facta· cuncta tamen
ex deo· Que ꝑcipiens ⁊ exponens
ſm̄ datam tibi diuinitus gratiam
ſcribere domino meo allexādro fe
ſtina· Confido enim: quia ſi ſcrip
ſeris illi cōuertitur· Saluta om̄es
qui in domino ſūt· Valentem te ⁊
pro nobis orantē gratia dei cuſto
diat· Ca· xvij·

Talia ⁊ iſti alterutris ſcribebāt
contra veritatē ſe armantes
ad prelium· Socrates·

Et prius fiebat malū ad cō
tentionis medium· ꝑ eos q̄
hec ſcripta ſuſcipiebāt· Cōſentien
tes igitur allexādro ⁊ in eius thomo
ſubſcribebāt· alij vero cōtraria faci
ebāt· Precipue vero mouebat ex
adūſo nicomedienſis euſebius quī
in epiſtola ſua grauiter eius intē
tioneꝫ fecerat allexander· Poterāt
autē illo tempore nimis allexāder

qͥ tunc imperator nicomedie mo
rabatur. Naꝫ ibi ante paululuꝫ tē
pus dyocleciaus ⁊ qui circa euꝫ
regalia cōſtituerant. Propterea ꝗ
multi epiſcopoꝝ obediebant euſe
bio ⁊ ille frequēter ſcribebat alle
xādro quidem: vt deſerens queſti
onē: que mouebat tumultū ſuſci
peret arrium ⁊ ſequaces eius per
ciuitates aūt diuerſis epiſcopis:
ne cōſentirent ſcriptis allexandri.
Vñ erant ōnia valde turbata. Nō
em̄ ſolūmodo ecc̄ie preſules ratio
cinacōnibus inter ſe certare vide
bātur: ſꝫ etiā popul⁹ diuiſus erat.
Alij nāqꝫ iſtis. alij conſētiebant il
lis ⁊ ad tantū cauſa venit incēdiū.
vt in publico ⁊ in theatris xp̄iani
tati derogaretur. Hij quidem in ip
ſa allexādria poſiti. tamꝙ̄ iā victo
res de ſuperioribus pſecutionib⁹
factis poti⁹ armabant̄ legatiōeſqꝫ
mittebāt ad pꝛuinciales epōs. Hi
vero in alteram diuiſi partē. illoꝝ
ſimili ſeditioni cōmunicabāt

Capitulum decimūoctauū.

Diſcebātur igitur arrianis
⁊ meliciani: qui dudum fu
erāt ab ecc̄ia ſegregati. q̄
vero ſint iſti: dicēdum eſt. Sub
petro allx̄ine ciuitatis epō: qui ſuſ
cepit dyocleciano imperante mar
tiriū. melici⁹ quidaꝫ eps vni⁹ ciui
tatis egipcioꝝ depoſitus ē. ⁊ ꝓpter
multas alias cauſas ⁊ maxime qꝛ
in pſecucōne fide negata ſacrifica
uerāt. Ergo dāpnatis mltos ha
buit ſequaces ⁊ hereſiarches fact⁹
eſt eoꝝ: q̄ hacten⁹ ab eo in egip
to meliciani vocātur. nullā iuſticie
ſatiſfactōem habēs. cur remāſerit
ab ecc̄ia ſepatus. Dicebat quidem
iniuſticiā ſe eē paſſuꝫ. ⁊ obloque
batur ſepius derogabatqꝫ petro.
ſꝫ petrus in pſecucōe pcepta marti
rij palma defunct⁹ eſt. Iſte vero ē
tulit detractiōes in achillam: qui
poſt petꝝ ſuſcepit epatum ⁊ rurſū
in allx̄m: qui poſt achillam noſci
tur ordinatus. Inter hec igit̄ ſuper
uenit queſtio arriana ⁊ melicius
vna cū ſuis defendebat arriū cōſpi
racōe facta cuꝫ eo aduerſus epm.
Quibuſcumqꝫ em̄ praua videbat̄
arrij ſecta ſuſcipiebant ſup arrio
allx̄i ſentētiam. tamꝙ̄ iuſtum con
tra cōſentaneos arrij. eius videre
tur eſſe decretum. Scribebāt autē.
⁊ qui circa euſebiū nicomedie. ⁊
alij quib⁹ arrij opinio complace
bat. quatenus ſolueretur quidem
premiſſa dāpnatio ⁊ in eccleſiam
dampnati reducerentur. quaſi ni
chil mali pꝛiterentur. Sic itaqꝫ di
uerſis epiſtolis ad allexandrinū
epiſcopum deſtinatis fecerunt ha
rum epiſtolarum collectiones. ar
rius quidem earū: que pro ſe erāt
allexander autem contrarium. Et
hinc occaſio cōtentionis ſuborta
eſt hereſibus que nunc vbiqꝫ cir
cumuolant. hoc eſt arrianorum.
eunomianorum. ⁊ quicumqꝫ no
men habent a macedonio. Singu
li namqꝫ horum prenominaturꝫ

ipſis epiſtolis teſtibus vſi ſūt in
defenſionē hereſis ſue.

Cap. xix. Socrates.

Cum vero ſepe ſupplicātes
allexandro: qui circa euſe
bium nō inclinaſſent eū
tamq̄ iniuriam paſſi malignabā
tur ⁊ acriores ad roborandum ar
rij dogma paſſi ſunt. cōcilium q̄ꝫ i
bithinia colligentes ſcripſerunt
epīs vniuerſis: vt tamq̄ recte cre
dentib⁹ cōmunicarent arrianis ⁊
agerent vt allexāder quoq̄ꝫ cōmu
nicaret eis. Dumq̄ꝫ eoꝝ ſtudiū de
feciſſet: allexandro nequaq̄ con
ſentiēte: legacōne fungitur arrius
apud paulinum tiri epm̄. ⁊ euſe
bium pāphili pontificem ceſarie
paleſtine ⁊ patrophilum ſcitopo
leos petēs vna cum ſuis: vt inhere
tur eū populo: qui cū eo erat ſolē
pnia ſacramēta ecclīe celebrare. tā
q̄ ipſe p̄us p̄ſbiteroꝝ habuiſſet
officium. eē dicens cōſuetudinem
in allexandria. ſicut eciam nūc vt
vno exiſtente ſup omnes epō preſ
biteri ſeorſum in eccleſias obtinerēt
⁊ popul⁹ in eis collc̄ās ſolempnit
celebraret. Tūc illi vna cum alijs
epīs in paleſtina congregati tale
decretum ſup peticōnem arrij pro
tulerunt. intentes eas collc̄ās exē
cere ſicuti prius. eſſe tm̄ ſubditos
allexandrino pontifici ⁊ deprecari
ſemp: vt eius pace ⁊ cōmunione
fruerentur. Cumq̄ꝫ eciā in egipto
multis concilijs celebratis hereſis
pullularet. ita vt ad regalia vſq̄ꝫ
perueniret. nō mediocrit̄ conſtāti
nus imperatoꝛ affligebatur. eo q̄
religione nup inchoante creſcere
multos a xp̄ianitate dogmatū di
ſcordia reuocaret. Et ꝓpterea culpa
bat allexādrū ⁊ arrium. eiſq̄ꝫ ſcri
bens arguebat. quia cū latere poſ
ſet hec queſtio eā deduxiſſent ad
medium. ⁊ vehementi ſtudio cō
tencōnes mouiſſent: que nec que
renda erat: nec ab inicio cogitan
da aut cogitata poti⁹ taciturnitati
iure tradenda. cum vtiq̄ꝫ ab alteru
tris nō ſeiungi potuiſſent. licet ex
aliqua parte dog̃tis diſſonarent
Allexādro ſiquidem ⁊ arrio aliq̄n
do culpās. aliquādo ſuadens talia
ſcripſit. quarū litterarū partem h
pon̄ nō eſt incōgruum. Tota enī
ep̄la. in libris euſebij poſita eſt in
vita cōſtantini.

Cap. xx. Socrates.

Victor cōſtantin⁹ maxim⁹
pius. allx̄o ⁊ arrio. Didici
tunc natā p̄ſentis queſti
onis originem. quādo tu o allexā
der a preſbiteris requirebas quid
vnuſquiſq̄ꝫ eoꝝ de quodam loco
in lege conſcripto. magis autē p
vane cuiuſdam queſtionis parte
ſentiret. tuq̄ꝫ o arri quod neq̄ꝫ p̄n
cipio cogitari debueāt. aut cogita
tum taciturnitati tradi poti⁹ com
petebat. illud improuide protinus
obieciſti. vnde diſcordia nos em
gente miſteria cōtēpnunt. Scīs ve
ro populus in vtraq̄ꝫ diuiſus cōſis
corporis congruentia ſeparatur.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Ergo vterq; veſtrū ex equo volū
tatem pre bēs. in quo vos cōſamu
lus veſter iuſte monet, obediat.
Hoc itaq; neq; requirere ſignum
ēſt. neq; de talibus reſpondere q̄
rentibus. Huiuſmodi enim que
ſtiones: que non cuiuſdam legis
neceſſitate ꝓponūtur inutilis vaca
tionis tempus exquirunt. Et licet
cauſe cuiuſp iam naturalis exerci
cij fiat. tamen debemus eas intra
ſenſum claudere. ꝗ nō prompte in
publica conciliabula deportare.
nec omniū auribus incōſultē com
mittere. Quantus eſt enim vnuſ
quiſq; hominū vt poſſit ita mag
narū rerum ꝗ valde difficilium vir
tutem aut ad perfectum inſpicere
aut interpretari digne. aut ſi q̄s
hoc facere difficilime tamen poſſit
q̄ñte parti populi ſuadebit. Aut
quis tantarum queſtionū ſubtili
tates extra lapſus ſui periculum
ſuſtinebit. Ergo fugienda ſunt in
talibus multiloquia ne forte cum
infirmitate noſtre nature minime
quod ꝓponitur explicatur mente
diſcentium auditoꝝ pro tardiore
intellectu ad perfectam queſtiōis
perceptionem peruenire nō valen
te ad neceſſitatē blaſphemie aut
ſciſmatis popul⁹ adducatur. Qua
propter ꝗ interrogationis incaute
ꝗ reſponſionis improuide equam
alterutris veniā tribuant ex vtro
q;. Nō enim ꝓ ſummo legis man
dato apud vos occaſio certaminiſ
inflāmata eſt. neq; noua quedā
pro dei religione hereſis introduc

ta ſed vnam eādemq; racōnem ha
betis. ſicut eciam vnum cōmunio
nis ſignum. Vobis enim inter al
terutros ꝗ valde modicis cauſis cō
tendētibus tantum dei populum:
quem veſtris oracōnibus ꝗ prudē
tia cōuenit gubnare. diſcordare ſi
decet: nec omnino fas eſſe credibi
le eſt. Vt autem paruo quodam
exemplo ſapiētiam veſtram com
moneam. Noſtis eciā ipſos phi
loſophos: quia in vno quidem do
gmate cuncti conſentiant. cum ve
ro in quadā ſentētie parte diſcor
dant. licet diſcipline virtute ſepa
rent̄. tamen ad inuicem corporis v
nitate conſpirāt. Cum hec ita ſint
quanto poti⁹ iuſtum eſt vos mag
ni dei miniſtros in voluntate rēligi
onis alterutris eē cōcordes. Conſi
derem⁹ itaq; ratiōe maiori ꝗ ampli
ori intelligentia cogitemus: ſi rcē
ſe habeat ꝓpter pua ꝗ vana ſmo
nū certamina fratres fratribus
reſultare ꝗ honorē cōcilij p vos im
pia contentione diſcerpere: dum
ad inuicē pro ſic paruis ꝗ nequa
q̄ neceſſarijs litigatiſ. Vulgaria
ſunt hec. ꝗ infantum magis fatui
tatibus cōmodanda. q̄ ſacrorū
virorum ꝗ prudentium intelligen
tia conſona. Recedamus ergo vo
lentes a temptationibus dyaboli
cis. Magnus noſter dominus ſal
uator vniuerſoꝝ cōmune omib⁹
lumē effulſit. cuius ꝓuidētia hoc
meū miniſtri dei ſtudium ad perfe
ctionem venire permittite: vt vos
illius populum mea allocutiōe ꝗ

ſminiſterio ⁊ monitõnis inſtantia
ad ſinodalem poſſim reuocare cõ
munionem: quia ſicuti dixi vna q̄
dam in nobis eſt fides. ⁊ vnꝰ ſm
vos hereſeos intellectus. legiſq; ꝓ
ceptum ſuis partibus in vnius vo
luntatis ꝓpoſitum tendit. Hoc er
go quod vobis inter alia cõtentio
onem excitauit: qm̄ nõ attinet ad
totiꝰ legis v̄tutem: ſeditionem q̄n
dam ⁊ ſeparacõnem inter vos nõ
debet efficere. Dico aũt hec nõ tam
q̄ꝫ cogẽs vos omnibꝰ modis huic
ſatis optime ⁊ qualiſcumq; ſit cõ
ſentire queſtioni. poteſt enĩ ⁊ ho
nor cõcilij a nobis integer cuſtodi
ri. ⁊ vna atq; eadẽ omnibꝰ cõio cõ
ſeruari licet aliqua in nobis ꝑticu
lariter ad inuicẽ ꝓ paruo quodã
contẽtio generet. qm̄ non omnes
in õibus idez volumus. neq; vna
in nobis natiuã verſatur. aut volũ
tas vna cognoſcitur. De diuina ſi
quidem ꝓuidẽtia vna quedã in vo
bis ſit fides. vna prudentia. vnus
in deo ſẽſus. Que vero ꝓ hijs ſriuo
lis queſtionibꝰ inter alterutros di
ſputata ſunt. licet nõ in vnã ſentẽ
tiam colligantur. manere tamẽ in
tra ſẽſum mẽtis ineffabilitate ſer
uata. cõis autẽ caritatis ꝑcipuum
ſacramẽtum ⁊ veritatis fides ⁊ ho
nos circa deum atq; religionẽ leg̃
apud vos incõcuſſe ꝑmaneat. Re
uertimini ergo ad alterutras ami
cicias atq; graciã reddite vniuer
ſo populo ꝑ veſtros amplexꝰ voſ
q; ipſos velut ꝓprias animas expi
ãtes alterutros rurſus agnoſcite.

Suauiores eniz ſunt crebro amici
cie poſt inimicicia causas ad cõ
cordiã reſtitute. Reddite ḡ michi
trãquillos dies nocteſq; ſecuraſ.
vt quedã iocunditas puri luminis
⁊ vite iam quiete apud me leticia
cõſeruetur. ſi nõ fuerit ingemen
di ⁊ ſemper lacrimis neceſſitas in
grauari ⁊ neq; ſeculum libẽter fer
re vincẽdi. Dei nãq; populos. ideſt
cõfamulos meos ſic iniuſte ⁊ no
xia veſtri contẽtione diuiſos ↄgre
gari iã tempꝰ eſt. Vt autẽ hmõdi
triſticie mee magnitudinẽ ſentia
tis: audite. Dudũz veniẽs ad nico
me dieſez ciuitatẽ repente ad orien
tem pergere feſtinabã. Cumq; a d
vos tẽderem ⁊ plurima iã parte vo
biſcum eẽm huiꝰ rei nũcio ſum re
tentus: ne oculis videre compelle
rer: que impoſſibile iudicabã ad
ſenſũ poſſe aurium peruenire. Qua
propter aperite iam michi per ve
ſtram concordiam orientis vias.
quas cõtentione clauſiſtis alteru
tra velociteq; michi concedite noſ
q; ipſos ⁊ alios vniuerſos popu
los videre letos ⁊ ꝓ cõmuni omni
um ↄcordia ac libertate deuotam
graciarũ actionem fauorabilibus
eloquijs deo ꝑſoluere.

Capitulum. xxi — Sozomẽs

Alexandro ſiquidem ⁊ ar
rio: nũc culpando. nunc ã
monẽdo hec ſcripſiſſe dioſ
citur. grauiter aũt ferebat audi
ens aliquos cõtra omnium ſtatu
tum agere paſche feſtiuitatem.
Nũc etenim in vrbibus orientis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

diſcordantes quidē ob hoc altera
tra quidē ſocietate diuiſi nō erāt
in dāpce tamē feſtiuitatē domini
cam celebrabāt. et vt aſſolet ſplē
dorē collē tali diſcretiōe fedabāt.
Propter vtraq̧ etiā quietam eſſe
eccleſiam feſtinabat princeps. ſe
q̧ putans hoc malū poſſe preoccu
pare: anteq̄ ad plurimos peruenī
ret miſit virū circa ſe vita et fide ſil
inſignem et cōfeſſionibus priorū
tempoꝝ p dogmate comprobatū
qui cōplacaret egiptios ꝓpter do
gma tumultuantes et orientales ꝓ
ter paſca diſcordes. Fuit autē oſi⁹
cordube ciuitatis epiſcopus. Cūq̧
pter ſpem cauſa ꝓcederet. et hereſis
potius q̄ p ax ſperata valuiſſ;. ni
chil impetrans remeauit: qui fue
rat ꝓ pace directꝰ ecclīaꝝ. Tūc illd
famoſiſſimū in nicea conciliū fer
uor principis excitauit. publicis
aſinis atq̧ mulis et curracibꝰ eq̄s
epōs et qui cum eis erant ad ſino
dū venire precipiēs.

Explicit liber p̄mꝰ hiſtoꝝ. ecclīa.
Incipiūt cap. libri ſecundi.

De philibꝰ ecclīaꝝ: qui interfue
rūt niceno ɔcilio. ca. ij.
De libellis imperatori oblatis et ab
eo iuſſis incendi. et de diſputatiōe
dogmatis arrij. iij.
De layco ſimplici ɔfeſſore viꝝ dy
aleticū ſuperante. et de ſene ſimplici
p Bo xpianū dog̃ pandente. iiij.
Quō in ɔflictu alle ɔſtantinopole
os fecit philoſophū obmuteſcere
paganoꝝ. v.
De prima ſeſſione epōꝝ in niceno
pallatio et de abdicatiōe arrij vi
Relatio euſtachij antiocheni de ɔ
cilio niceno. vij.
Relatio athanaſij ad afros viij
De ſabino macedonioꝝ epō. ix.
De fide niceni ɔcilij. x.
Quia euſebius et theoginus dato
pme libello recepti ſūt. xi.
Epiſtola euſebij pamphili de fide
niceni ɔcilij ad alexādriam et egi
ptum deſtinata. xij.
Quia nouacianoꝝ epm ac ecium
euocauit conſtantinus ad conci
lium. xiij.
Quia canones eccleſiaſtici nicea cō
ſcripti ſunt. et de vicennalibus con
ſtātini. xiiij.
Epiſtola conſtātini de arrio et ſcri
ptis eius. xv.
Epiſtola eiuſdē ad euſebiū pale
ſtine de cōfeſſione ſacroꝝ libroꝝ.
et de repurgio dnici ſepulcri xvi.
Libellus de pnā ab euſebio et the
ogino datur. xvij
De dedicatiōe et ornamētis ciuitat
et de cultu iheroſolioꝝ. et ligno cru
cis et clauis q̄bꝰ ɔfixꝰ ē dn̄s xviij
De loco vbi veſta olim colebat. et
nūc archangeli baſilica ſtat. et de
miraculis: que ibi ꝓ xpriſti nomē
celebrātur xix.
De temploꝝ deſtructione. xx.
De cōuerſione gentis nigadoꝝ.
Quia euſebiꝰ nicomediēſis xxi.
conſtātinopoleos inuaſit epatū
et de lrīs cōſtan. aduſus eū xxii.
Quia rurſus euſebiꝰ ad ɔſtātinū
impetrata venia pro arrianis age
bat. xxiij.